

Nr 33.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1925 kl. 6 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 20 mars 1925 dagtecknad proposition, nr 205, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga nedan omförmälda förslag till

- 1) lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom; och
- 2) lag om ändrad lydelse av 22 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 264 av herr *von Sneidern*,
- nr 280 av herrar *Clemedtson*, *Nils Ant. Nilsson* och *Johan Bernhard Johansson*,
- nr 281 av herr *Dahl*,
- nr 282 av herr *Enhörning* och
- nr 283 av herr *Lindhagen*; samt

inom andra kammaren:

nr 431 av herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Lindman*, *Olsson* i Broberg, *Gustafsson* i Älvsered, *Bengtsson* i Kullen, *Olsson* i Berg, *Anderson* i Storegården, *Alströmer*, *Larson* i Tönnersa, *Svedman*, *Jönsson* i Boa, *Anderson* i Linköping, *Andrén*, *Persson* i Falla, *Hedin* och *Järte*.

I motionen I: 264 har yrkats, att riksdagen vid eventuellt bifall till propositionen måtte antaga det i denna först upptagna lagförslaget med av vederbörande utskott formulerade ändringar i enlighet med i motionen gjorda påpekanden. Till dessa återkommer utskottet i samband med behandlingen av de delar av lagförslaget, till vilka berörda påpekanden hänföra sig.

I motionerna I: 280 och II: 431, vilka äro lika lydande, har hemställts, att förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

I motionen I: 281 har yrkats, att den lagstiftning, som med anledning av ifrågavarande proposition kunde varda antagen av riksdagen, måtte erhålla giltighet allenast för Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Uppsala län, varjämte hemställts om vissa ändringar i det i propositionen först upptagna lagförslaget. Till dessa återkommer utskottet vid detaljbehandlingen av ifrågavarande lagförslag.

I motionen I: 282 har hemställts om avslag å propositionen eller eventuellt viss nedan närmare angiven ändring av det i propositionen först upptagna lagförslaget.

I motionen I: 283 slutligen har yrkats:

att riksdagen måtte besluta vissa i det följande närmare angivna ändringar i 4 och 5 §§ av det i propositionen först upptagna lagförslaget,

att, därest 4 § första stycket tredje punkten av samma lagförslag bibehölles, riksdagen måtte hos regeringen anhålla om åtgärders vidtagande och, i den mån så för ändamålet erfordrades, förslags framläggande för riksdagen i syfte att bereda möjlighet till förvärv även från bolag av mark för erforderlig arrondering till förmån för kronoparker samt befolkningens behov av ordnad skogs-skötsel och i sistnämnda avseende således även till förmån för socken-, härads- och länsallmänningar,

att, för den händelse skogsmark finge förvärvas enligt 4 § första stycket av förenämnda lagförslag, riksdagen måtte besluta dels det tillägg till lagförslaget, att förvärvet skulle hembjudas stat och kommun med företrädesrätt för den senare att inom viss tid övertaga detsamma, dels ock hänvändelse till regeringen om åtgärder eller förslag i syfte att, på sätt skett i Norge, ur tillgängliga fonder eller annorledes måtte beredas kommun lånekredit för övertagande av dylikt förvärv och att penningar även ställdes till statsverkets förfogande för sådant förvärv, samt

att, för den händelse det ej skulle medhinnas att vederbörligen överväga och i lagtext formulera förenämnda yrkanden, riksdagen måtte besluta att med avslag å propositionen begära nytt allsidigt genomtänkt förslag och att i avvaktan därå lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom skulle äga fortsatt giltighet ytterligare ett år.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för de genom propositionen framlagda lagförslagen ävensom för de i motionerna framställda yrkandena, tillåter sig utskottet att, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionens respektive motionernas innehåll.

Förslaget till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Den snabba utvecklingen under slutet av förra århundradet av särskilt de norrländska trävarubolagens fastighetsförvärv föranledde under 1890-talet upprepade framställningar inom riksdagen om åtgärders vidtagande i syfte att till den jordbrukande befolkningens skyddande begränsa möjligheterna för bolag att underlägga sig jordbruksfastigheter. År 1901 enades riksdagens båda kamrar om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, huruledes genom lagstiftnings- eller andra särskilda åtgärder den självägande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarna måtte kunna vidmakthållas och stärkas samt jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas, ävensom om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Den norrländska förbudslagens tillkomst och innehåll.

Sedan i anledning härav den s. k. Norrlandskommittén tillsatts, avgav denna den 27 oktober 1904 sitt betänkande. I detta framhölls, hurusom gjorda undersökningar givit vid handen, att trävaruindustriens jordförvärv i Norrland och Dalarna redan år 1900 uppgått i areal till minst 5,394,837 hektar eller ett område motsvarande 34,3 % av all den i enskild besittning varande jorden. Av ifrågavarande jordinnehav hade mera än $\frac{1}{3}$ förvärvats under åren 1885—1900, därav huvudparten under den senare delen av perioden. Även efter 1900 hade bolagens fastighetsköp på de flesta håll fortgått med stor livlighet. Åtminstone 12,000 bönder hade genom sågverksrörelsens jordförvärv upphört att vara självägande. — Efter en ingående skildring av de ofördelaktiga verkningarna, som bondejordens övergång i bolagshand medförde, förklarade kommittén sig finna nödvändigt, att i lag förbjödes trävaruindustriens idkare att förvärva den jord, som ansåges böra kvarstanna i bondebesittning.

I sådant syfte framlade kommittén ett förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening för ekonomisk verksamhet att förvärva fast egendom. Detta förslag förelades i väsentligen oförändrat skick 1906 års riksdag och, sedan detsamma av riksdagen antagits, utfärdades den 4 maj 1906 ännu gällande lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom (den norrländska förbudslagen).

Genom denna lag infördes för bolag och ekonomiska föreningar förbud att inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ävensom vissa delar av Kopparbergs län och vissa inom Hälsingland belägna socknar av Gävleborgs län å landet fritt förvärva odlad och odlingsbar mark samt stödskog. Huru mycket skog på varje ort skall hänföras till stödskog bestämmes detaljerat i lagen. Konungen äger dock på grund av särskilda omständigheter medgiva tillstånd till förvärv av mark, som nu nämnts. Erhålles ej sådant tillstånd, blir fånget ogillt. Tillstånd erfordras ej för förvärv av annan mark än ovan omförmäls, ej heller för förvärv av fastighet, som äger sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen är avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller utgör stenbrott, grus- eller lertag, torvmosse, vattenfall, fiske eller dylikt. Sådant förvärvs giltighet är dock beroende därav, att

förfärvaren inom viss tid efter fånget underställer detsamma vederbörande länsstyrelsens prövning. Länsstyrelsen skall därvid tillse, att fastigheten är av den beskaffenhet, att densamma ej inbegripes under förvärfsförbudet. Har länsstyrelsen en gång förklarad fastighet vara av sådan beskaffenhet, gäller detta även vid framtida överlåtelse av fastigheten eller del därav. Fastighet, som vid lagens ikraftträdande tillhörde bolag eller förening och sedermera allttjämt tillhört dylik samfällighet, får utan avseende å markens beskaffenhet fritt förvärfvas. Likaledes äga bolag och föreningar att å exekutiv auktion inropa fastighet, ändå att däri ingår mark, för vars förvärfvande i annan ordning tillstånd erfordras. Emellertid måste bolag eller förening, som inropat dylik fastighet, för att behålla densamma söka Konungens tillstånd. Erhålles ej sådant tillstånd, måste bolaget eller föreningen åter avyttra fastigheten inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas, förrän tre år förflutit från det auktionen vann laga kraft. Har sistnämnda tid tilländagått och framgår ej av vederbörande domstols lagfartsprotokoll, att fastigheten är avyttrad, förordnar länsstyrelsen, att fastigheten skall säljas i exekutiv ordning. Å den auktion, som i anledning av sådant förordnande hålles, får fastigheten ej åter inropas av samma bolag eller förening. Har bolaget eller föreningen inropat fastigheten för att skydda någon sin fordran eller rättighet, varför fastigheten på grund av in-teckning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken häftar, och kan bolaget eller föreningen visa sannolika skäl, att fastigheten ej kunnat utan förlust avyttras inom den ovannämnda respittiden, äger Konungen på särskild ansökan medgiva förlängd respittid efter ty skäligt prövas.

Utsträckning av den norrländska förbudslagens giltighetsområde och vidtagna ändringar i densamma.

Vid riksdagarna 1907—1911 framfördes motionsvis förslag om utredning angående behovet av en liknande lagstiftning för landets mellersta och södra delar, utan att dessa framställningar emellertid ledde till något resultat.

År 1911 vidtogs sådan ändring av norrländska förbudslagen, att densamma kom att avse jämväl ideella föreningar och år 1912 utsträcktes lagens giltighetsområde till att omfatta hela Hälsingland.

Sedan Kungl. Maj:t år 1911 tillsatt särskilda sakkunniga (den s. k. jordundersökningen) med uppdrag att verkställa utredning angående omfattningen av bolagens jordförvärfv i mellersta och södra delarna av riket samt att undersöka, i vad mån berörda jordförvärfv i olika avseenden kunde anses verka avsevärt till men för jordbrukets och ortsbefolkningens berättigade intressen, avgåvo nämnda sakkunniga åren 1913 och 1915 betänkanden angående jordförhållandena i Värmlands län med förslag om bl. a. utsträckning av den norrländska förbudslagens giltighetsområde till att omfatta jämväl Värmland. Sådan utsträckning genomfördes ock efter av 1917 års riksdag därom fattat beslut genom lag den 2 maj 1917.

Efter det att jordundersökningens arbete avbrutits, tillsattes år 1918 den s. k. jordkommissionen med i nu förevarande hänseende huvudsakligen enahanda uppdrag som jordundersökningen, dock att uppdraget jämväl skulle avse de medel, vilka överhuvud kunde finnas lämpliga och erforderliga för att bevara jorden i den verkligt jordbruksidkande befolkningens hand. Kommissionen

avgav år 1920 ett förslag till lag angående inskränkning för viss tid i bolags och förenings rätt att förvärva fast egendom i södra och mellersta Sverige, innefattande i huvudsak provisorisk utsträckning av norrländska förbudslagen till nämnda landsdelar, såsom det angavs i avvaktan på att kommissionen hunne fatta definitiv ståndpunkt i fråga om en koncessionslagstiftning även för enskilda personer. Förslaget blev emellertid icke förelagt riksdagens prövning.

Vid 1921 års riksdag framfördes motionsvis frågan om sådan utsträckning av norrländska förbudslagen, och andra lagutskottet tillstyrkte i avgivet utlåtande antagandet av en provisorisk lag för ett år i angivna syfte. Utskottet, som inhämtat yttrande i ämnet från jordkommissionen, framhöll i sitt utlåtande, att jämväl beträffande södra och mellersta Sverige föreläge ett oavvisligt behov att sätta gräns för bolagens fortgående jordförvärv, varigenom bondeståndets bestånd och oberoende allvarligt hotades och dess utvecklingsmöjligheter förhindrades eller begränsades. Sedan lång tid tillbaka hade detta behov även på olika sätt sökt göra sig gällande. Bland annat hade andra kammaren flera gånger uttalat sig för en sådan lagstiftning jämväl för mellersta och södra delarna av landet. Under sådana förhållanden hade det säkerligen varit önskligt, att en definitiv lagstiftning i ämnet för länge sedan kommit till stånd eller, då så ej skett, kunnat åtminstone vid årets riksdag antagas. Det syntes emellertid icke tillrådligt, att riksdagen inläte sig härpå, utan borde Kungl. Maj:ts propositioner avvaktas, innan frågan om en definitiv lagstiftning företoges till avgörande inom riksdagen. Detta kunde så mycket mer tillrådas, som det nödläge, vilket oavvisligen uppkommit genom ett oavlåtligt framskjutande av en definitiv lagstiftning, kunde avhjälpas genom en provisorisk sådan.

Sedan utskottets hemställan bifallits, utfärdades den 20 maj 1921 lag i enlighet med riksdagens beslut. Den sålunda antagna lagstiftningen för mellersta och södra Sverige innebar avvikelser från norrländska förbudslagen så till vida, att annan förening än ekonomisk sådan icke träffades av förbudet, men att å andra sidan detta avsåg förvärv av all slags jord å landet.

Genom särskilda åren 1922, 1923 och 1924 utfärdade lagar har å ovannämnda lag av den 20 maj 1921 givits förlängd giltighet, vardera gången för ett år. I det år 1924 av andra lagutskottet i ärendet avgivna, av riksdagen godtagna utlåtandet framhölls önskvärdheten av att definitiv ståndpunkt till frågan om den norrländska förbudslagens utsträckande snarast måtte kunna tagas.

Emellertid hade jordkommissionen den 15 december 1921 avgivit betänkande med förslag till bland annat *lag med bestämmelser angående rätt att förvärva och besitta fast egendom*. Detta förslag innehöll bland annat för landet i dess helhet avsedda bestämmelser angående bolags och ekonomiska föreningars förvärv av fast egendom. Nämnda bestämmelser, vilka alltså förutsatte upphävande av den norrländska förbudslagen, inneburo gentemot denna skärpningar i åtskilliga hänseenden. Sålunda hade förbud mot förvärv utan Konungens tillstånd föreslagits dels, i enlighet med vad som gäller enligt den provisoriska lagstiftningen för mellersta och södra Sverige, beträffande skogs-

Jordkommissionens förslag till förbudslagstiftning av år 1921.

mark, som ej vore att hänföra till stödskog, och dels beträffande bolags och föreningars förvärv av fastigheter från annan dylik samfällighet. Vidare hade tiden för återförsäljning av å exekutiv auktion av bolag eller förening inköpt fastighet begränsats från tre till allenast ett år.

Till grund för kommissionens ifrågavarande förslag låg en ingående utredning, grundad å ett omfattande statistiskt material och detaljerade lokala undersökningar. För denna utredning har en sammanfattande redogörelse lämnats i nu förevarande proposition sid. 13—18.

I fråga om behovet av en koncessionslagstiftning jämväl för mellersta och södra Sverige anförde kommissionen bl. a. följande:

Inom det område, varest förbudslagen före år 1921 icke gällde, omfattade bolagsinnehavet år 1918 av all inom området i enskild ägo varande jord 13,3 %.

Att bolagsväldet var och jämväl fortfarande är betydligt starkare inom det norrländska än inom det syd- och mellansvenska området är ovedersägligt. En jämförelse mellan två så stora områden blir dock i flera hänseenden missvisande. Liksom å ena sidan inom förbudslagens hittillsvarande område ett ganska stort antal socknar och även några härader uppvisa ett jämförelsevis ringa bolagsinnehav, finnes det å andra sidan inom det syd- och mellansvenska området ett mycket stort antal härader och kommuner, i vilka bolagsväldet vuxit till en betydande styrka och vilka väl tåla att i detta hänseende jämföras med norrländska kommuner och härader med ett betydande bolagsinnehav.

På grund av den utredning, som sålunda förebragts, har kommissionen funnit, att bolagsinnehavet mångenstädes i södra och mellersta Sverige är mer än tillräckligt stort för att uppfordra statsmyndigheten att taga i övervägande, huruvida icke bolagens fria förvärvsrätt därstädes bör begränsas. Visserligen var bolagsväldet i Norrland vid tiden för den norrländska förbudslagens tillkomst i stort sett mera betydande än vad nu är händelsen i övriga delar av landet, men det synes kommissionen uppenbart, att den norrländska förbudslagstiftningen bort genomföras många år tidigare än som skedde. Hade så ägt rum, skulle sannolikt en betydande del av de utav norrlandskommittén till ett antal av 12,000 skattade bondgårdar, som redan år 1900 uppköpts av trävaruindustrien, fortfarande hava besuttits av självägande bönder. Behovet av ett stävande av den norrländska trävaruindustriens fastighetsförvärv framhålls i riksdagen redan år 1892, men först efter fjorton års förlopp kom förbudslagen till stånd. Under tiden utövade de norrländska bolagen en rastlös verksamhet med uppköp av bondhemman. Förefintliga utredningar giva anledning antaga, att dessa köp omfattat inemot hälften av all den jord, som vid förbudslagens ikraftträdande ägdes av dessa bolag. Nu är det visserligen icke antagligt, att en dylik häftig stegring av bolagsinnehavet skulle, med fri förvärvsrätt för bolagen, äga rum i de delar av södra och mellersta Sverige, vilka ännu äro jämförelsevis fria från bolagsbesittningar. Men i och med det att industrien allt mer och mer breder ut sig och vinner fotfäste i olika delar av landet, föreligger alltid en fara, att densamma, och särskilt storindustrien, skall genom ständigt ökade jordförvärv söka skaffa sig den grundval för ekonomisk maktställning, som följer med en omfattande jordbesittning. Och vad speciellt trävarubolagen beträffar har det genom den av kommissionen föranstaltade enquëten bekräftats, att dessa under de senaste årtiondena utvecklat en livlig verksamhet i landets södra skogsbygder och därstädes slagit under sig ett mycket stort antal såväl rena bondhemman som större gårdar. Med gynnsamma konjunkturen på trävarumarknaden föreligger grundad anledning befara, att bondhemmanen i dessa bygder i allt större och större utsträck-

ning så småningom skola övergå i bolags besittning. Även under en lågkonjunktur förefinnes i många fall samma fara, i det att kapitalstarka bolag då begagna tillfället att inköpa jordbruksfastigheter för de i följd av depressionen tryckta prisen å dylika fastigheter. Kommissionen kan följaktligen icke finna annat än att faran för den självägande syd- och mellansvenska bondeklassens undergrävande, utan att hava nått den katastrofartade punkt, som i början av 1900-talet förelåg för Norrlands del, dock så tydligt gör sig gällande, att en begränsning av bolagens fria förvärvsrätt nu måste åstadkommas.'

Över jordkommissionens förenämnda lagförslag avgåvos under senare hälften av år 1922 yttranden av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar, däribland länsstyrelserna och lantbruksstyrelsen, vilken senare myndighet vid sitt yttrande fogade utlåtanden från länens hushållningssällskap.

*Avgivna
yttranden i
ämnet.*

I de avgivna yttrandena kommo vitt skiftande meningar i fråga om förslaget i dess nu förevarande del till uttryck. Medan sålunda förslaget i hithörande del å några håll vann full anslutning, tillstyrktes åter i andra yttranden väl i princip en lagstiftning därutinnan i förslagets syfte, men påyrkades mer eller mindre genomgripande modifikationer i förslaget, därvid från åtskilliga håll särskilt ifrågasattes lämpligheten av att utsträcka lagstiftningen härom att avse hela den delen av landet, för vilken lagen den 20 maj 1921 vore gällande. Vidare avstyrktes i ett stort antal av yttrandena förslaget i nu förevarande del helt och hållet.

Genom skrivelse den 13 augusti 1924 anmodade chefen för justitiedepartementet överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, domänstyrelsen och lantbruksstyrelsen, att — då fråga föreläge om ersättande av nuvarande provisoriskt gällande bestämmelser angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom med en definitiv lagstiftning ävensom om införande av förbud i vissa fall att i fråga om äganderätt till fastighet vara bulvan för annan, och i samband med dylika lagstiftningsåtgärder ändringar tilläventyrs kunde finnas påkallade i lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom — till chefen för justitiedepartementet inkomma med yttrande i berörda hänseenden.

För innehållet i de med anledning härav avgivna yttrandena har lämnats en sammanfattande redogörelse i den föreliggande propositionen sid. 12—13. En fylligare redogörelse för samma yttranden, så vitt desamma hänföra sig till behovet av en förbudslagstiftning för mellersta och södra Sverige, har lämnats i motionen I: 280 sid. 2—5.

Det genom Kungl. Maj:ts förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom avser att ersätta såväl norrländska förbudslagen som den i motsvarande hänseende för mellersta och södra delarna av landet provisoriskt gällande lagstiftningen med en definitiv sådan, gällande för hela riket. Till sin innebörd överensstämmer den föreslagna lagen i huvudsak med 1906 års lag. Åtskilliga, endels ej oväsentliga avvikelser från densamma förekomma dock. Annan förening än ekonomisk sådan faller utanför den nya lagen. Å andra sidan

De huvudsakliga avvikelserna i nu föreliggande förslag från gällande lagstiftning i ämnet.

äger denna tillämpning jämväl i fråga om jord, som hör till stad eller därmed likställt samhälle och som är belägen utanför det till bebyggande planlagda området. Vidare bortfaller enligt förslaget rätten för bolag och förening att utan tillstånd förvärva dels fastighet, som tillhört bolag eller förening alltifrån förbudslagens ikraftträdande, dels ock den del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, som ej är att hänföra till stödskog eller odlingsområde. I sammanhang härmed hava de nuvarande detaljerade stödskogsbestämmelserna borttagits. Beträffande möjligheten att erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd till fastighetsförvärv har därjämte meddelats vissa ändrade bestämmelser. Den allmänna regeln i sådant avseende är alltjämt, att tillstånd kan meddelas, så framt särskilda omständigheter därtill föranleda. Emellertid stadgas för vissa särskilt angivna grupper av fastighetsförvärv, att Konungen äger giva tillstånd till desamma, således utan att såsom förutsättning därför anges förefintligheten av särskilda omständigheter. Avsikten med detta stadgande är ej, att verklig prövning angående dylika fastighetsförvärv skall eftergivas, utan att framhålla vissa typer av fastighetsförvärv, där tillstånd kan förutsättas i allmänhet komma att beviljas, så framt de ej befinnas vara i strid mot lagens allmänna syfte. Berörda typer av fastighetsförvärv angivas i första stycket punkterna 1—5 av 4 §. Slutligen företer lagförslaget jämväl den avvikelser från 1906 års lag, att länsstyrelse, som har att till Konungen översända utlåtande angående koncessionsansökan, regelmässigt skall dessförinnan över ansökningen höra nämnd eller myndighet, som kan antagas äga kännedom om förhållandena, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahems-nämnd och kommunalnämnd eller annan kommunal myndighet.

I fråga om lämpligheten av förbudslagens definitiva utsträckande till återstående delar av mellersta och till södra Sverige har departementschefen anført bl. a. följande:

Genom den av kommissionen förebragta utredningen torde på ett åskådligt sätt vara påvisat, att bolag och föreningar inom dessa landsdelar förvärvat jordbruksfastigheter i betydande omfattning. Norrlandslagen har ägt tillämpning under tillräckligt lång tid för att dess verkningar skola kunna bedömas. Knappast från något håll läres göras gällande, att lagen medfört de vådor för industriens bestånd och utveckling, vilka framställdes såsom dess givna konsekvenser. Ej heller i andra avseenden torde de farhågor hava besannats, som anknöt till lagens antagande. Ganska allmänt synes numera vara erkänt, att lagen utgjorde ett nödvändigt led i åtgärderna för bevarande av ett självständigt bondejordbruk i Norrland. Visserligen äro med avseende å jordbrukets och industriens ömsesidiga förutsättningar förhållandena väsentligt olika i Norrland och i de sydligare landsdelarna, och det skulle utan tvivel innebära en överdrift att i allmänhet jämställa bondebefolkningens läge i Norrland under tiden kring sekelskiftet med de i motsvarande hänseende nu rådande förhållandena i mellersta och södra Sverige. Obestridligt är dock, att mångstädes inom sistnämnda landsdelar utvecklingen gått i samma riktning och på denna väg redan hunnit långt. Även om så ännu icke blivit fallet inom andra delar av det ifrågavarande området, kan häri icke ligga något giltigt skäl emot en lagstiftning, som har till uppgift att i tid förebygga ett samhällsviktigt intresses undanträngande av ett annat. Att med säkerhet avgränsa vissa områden, för vilka behovet av en sådan lagstiftning åtminstone för närvarande är mindre framträdande, läres icke vara möjligt. Erfarenheten från lagens till-

lämpning torde icke hava gått i den riktning, att den ordning nu bör brytas, som redan varit gällande under snart fyra år.

Beträffande tillämpningen av 1921 års lag har i propositionen uppgivits, att Kungl. Maj:t intill den 1 februari 1925 meddelat tillstånd till jordförvärv i 64 fall, under det att tillstånd vägrats i 16 fall.

Till motivering av det särskiljande av olika koncessionsgrunder, som, enligt vad ovan nämnts, skett i förslaget, har departementschefen anfört:

Av norrlandskommitténs motivering till det i 1906 års lag under 4 § upptagna stadgandet synes framgå, att man vid lagens stiftande haft klar uppfattning om vikten av att icke genom det vidsträckta förvärvsförbud, som infördes, avstänga möjligheten till sådana förvärv, som utan att motverka lagens speciella syfte kunde i särskilda fall vara ur allmän synpunkt icke blott oskadliga utan även nyttiga och önskvärda. Uttalandet bär ock, såsom naturligt är, tydlig prägel av att lagen tillkommit med hänsyn till de särskilda förhållanden, som voro rådande i Norrland. Den erfarenhet, som vunnits under tiden för lagens tillämpning, i all synnerhet efter dess utsträckande till mellersta och södra Sverige, torde numera göra det möjligt att med större bestämdhet urskilja vissa grupper av fall, i vilka en eftergift av förvärvsförbudet i allmänhet kan antagas vara välgrundad. I det hela läser kunna sägas, att lagen i stigande grad verkat återhållande i fråga om bolags och föreningars benägenhet att i rent affärssyfte söka göra jordförvärv. Antalet bifallna ansökningar har nämligen vida överstigit de avslagna. Bland de bifallna ansökningarna avse många sådana ändamål, vilkas främjande blivit en allmän angelägenhet, exempelvis beredande av egna hem eller bostäder och dylikt. Därtill kunna läggas vissa icke lika talrikt förekommande fall, då förvärvet tillkommit för att befordra ett redan befintligt jordbruks utveckling eller för att främja skogskultur m. m. I dylika fall synes hava utbildats en praxis, vilken gått ut på att utan alltför stränga villkor medgiva koncession. Enligt min uppfattning bör denna praxis erhålla stödet av ett uttryckligt lagbud. Särskild anledning härtill föreligger, då lagen utsträcks till bygder, vilka med avseende å naturförhållanden och jordbrukets förutsättningar förete väsentliga olikheter med Norrland. Visserligen har det visat sig, att en dylik lagtillämpning efter omständigheterna kunnat äga rum även med gällande lag. Men om en ny lag nu skall utfärdas, läser på densamma kunna ställas det anspråk, att den klarare och mera bestämt än den gamla skall taga hänsyn till förhållanden, vilka faktiskt grundlagt en större frihet vid prövningen.

Av vad nu anförts läser följa, att jag, i anslutning till åtskilliga uttalanden från myndigheter och andra, funnit mig böra föreslå, att i lagen skola införas bestämmelser, vilka innefatta vad man betecknat såsom lindrigare koncessionsgrunder för vissa närmare angivna fall. Härmed åsyftas tydligen endast att, jämsides med huvudregeln, framhålla vissa typer av jordförvärv, vilka i allmänhet kunna antagas vara av den art, att koncession bör kunna meddelas. En verklig prövning i det särskilda fallet eftergives icke, men den avses kunna, om de i lagen angivna förutsättningarna äro förhanden, ske efter mindre sträng måttstock än den, som skall äga rum efter huvudregeln. Det bör efter min uppfattning icke ifrågakomma att förlägga denna prövning till lokala myndigheter. För upprätthållande av en konsekvent praxis torde det vara av vikt, att beslutanderätten även i dessa fall tillkommer Kungl. Maj:t.

Den fara för det självägande bondeståndets undanträngande, som man, såvitt angick Norrland, sökte att avvärja genom 1906 års förbudslag, har i samband med landets fortgående industrialisering mer eller mindre framträtt jämväl i

*Utskottets
yttrande.*

andra delar av landet. Under trycket härav har ock, såsom av det föregående framgår, nämnda lags tillämpningsområde åtskilliga gånger vidgats och slutligen en med lagens innebörd i det stora hela överensstämmande lagstiftning år 1921 provisoriskt genomförts för hela riket. Vid sistnämnda tillfälle förut-sattes, såsom i det föregående antytts, att man inom kort skulle kunna taga ståndpunkt till frågan om behövligheten av en definitiv förbudslagstiftning mot bolags jordförvärv för mellersta och södra Sverige. Då denna fråga emel- lertid icke förrän nu förelagts riksdagen för prövning, måste det enligt utskot- tets mening vara synnerligen önskvärt, att frågan i år vinner sin lösning. Lan- dets näringsliv synes numera i stort sett efter krisårens omvälvningar vara på väg att stabiliseras; och det synes då vara önskligt, att lagstiftningen rörande ett ämne, vilket så intimt som det föreliggande berör näringslivets in- tressen, erhåller definitiv karaktär.

Av jordkommissionens år 1921 publicerade undersökningar framgår, att i åtskilliga landsdelar, vilka falla utanför tillämpningsområdet för 1906 års lag, bolag och ekonomiska föreningar underlagt sig fast egendom i sådan utsträck- ning, att åtgärder till förhindrande av en fortsatt utveckling i samma riktning får anses av behovet påkallade. Detta gäller väl särskilt om de trakter, som närmast gränsa till nämnda område: återstående delar av Gävleborgs och Kopparbergs län samt Uppsala, Västmanlands och Örebro län. Men även längre söderut har bolagets jordinnehav somligstädes nått en ganska betydande om- fattning. Sålunda äga, enligt den av jordkommissionen föranstaltade utred- ningen, inom Stockholms, Södermanlands, Östergötlands och Kronobergs län bolag eller ekonomiska föreningar respektive 15,9, 9,2, 13,3 och 11,9 % av totala jordarealen. Jämväl å spridda orter i andra landsändar, särskilt i skogsbygder, har bolagsinnehavet vuxit sig så starkt, att koncession för fram- tida jordförvärv får ur samhällelig synpunkt anses önskelig.

Att sålunda en definitiv ytterligare utsträckning av den norrländska för- budslagstiftningens giltighetsområde är av förhållandena påkallad, synes ut- skottet otvivelaktigt. Från åtskilliga håll har emellertid, under erkännande härav, ifrågasatts att låta denna utsträckning stanna vid att omfatta visst begränsat område. I den av herr Dahl väckta motionen I: 281 har sålunda före- slagits att föra återstående delar av Gävleborgs och Kopparbergs län samt Uppsala, Västmanlands och Örebro län in under förbudslagstiftningen. Beträf- fande detta förslag må erinras, att vid den år 1924 beslutade utvidgningen av norrländska ägostyckningslagens giltighetsområde utom sistnämnda tre län jämväl Stockholms län medtogs. Inom detta län befinner sig ock redan för närvarande icke mindre än 15,9 % av länets totalareal och 10,6 % av dess åkerjord i bolags eller ekonomiska föreningars ägo. Såsom redan påpekats, förete emellertid även Södermanlands, Östergötlands och Kronobergs län be- träffande bolags jordinnehav siffror, vilka enligt utskottets förmenande i och för sig motivera genomförandet av en förbudslagstiftning jämväl vad dessa län angår. Enahanda är förhållandet med exempelvis Dalsland. Betydande svårigheter möta sålunda att med hänsyn till förefintligt behov av ifråga- varande lagstiftning avgränsa vissa landsdelar. Och i synnerhet om, såsom

av det anförda torde framgå, en sådan avgränsning svårligen kan ske så, att lagen erhåller giltighet för ett sammanhängande område, måste en dylik anordning te sig ur praktisk synpunkt oläglig. Härtill kommer, att lagstiftning å detta område givetvis måste taga sikte på framtida förhållanden, beträffande vilka ovisshet alltid måste råda, huru desamma kunna komma att gestalta sig. I detta avseende utgör den hittillsvarande utvecklingen ett talande skäl för att nu genomföra en rikslagstiftning, som giver ett önskligt värn mot en fortgående tillväxt av jordinnehav från bolags sida, varhelst ansatser därtill komma till synes. För övrigt må erinras, att, i den mån större behov av en förbudslagstiftning beträffande vissa orter ej för närvarande är för handen, en sådan i allt fall ej kan medföra så väsentliga olägenheter, att man för desammas undvikande bör offra den enhetlighet i lagstiftningen, som av principiella och praktiska skäl är önskvärd. Utskottet finner sig sålunda böra tillstyrka, att en definitiv förbudslagstiftning mot bolags jordförvärv nu genomföres för hela riket.

Beträffande det sakliga innehållet i en dylik lagstiftning ligger det givetvis synnerlig vikt uppå, att detta blir sådant, att lagen å ena sidan fyller sitt avsedda ändamål men å andra sidan ej lägger onödiga hinder i vägen för en i bolagsform driven legitim näringsverksamhet. I sådant syfte har förevarande förslag dels lika med 1906 års lag från koncessionsplikt undantagit förvärv av vissa områden, vilka efter länsstyrelses prövning förklaras vara av i 3 § av förslaget angiven beskaffenhet, dels ock, samtidigt med att förslaget såsom allmän koncessionsregel beträffande samtliga övriga förvärv uppställt, att tillstånd må meddelas, när särskilda omständigheter därtill föranleda, angivit vissa slag av förvärv, beträffande vilka presumtion för tillstånds erhållande kan anses föreligga. För sistnämnda fall talas i motiveringen om »lindrigare koncessionsvillkor».

Den angivna allmänna koncessionsregeln är till sin innebörd och form lika med motsvarande bestämmelse i 1906 års lag och kan därför icke, såsom uttalsats i den av herr von Sneidern väckta motionen I:264, anses medföra, att strängare villkor än hittills komma att tillämpas vid prövning av därunder alltjämt fallande koncessionsansökningar.

Beträffande »de lindrigare koncessionsvillkoren» framgår av departementschefens uttalande, att anordningen med dessa tillkommit i rent praktiskt syfte. Till sin huvudsakliga del hava de avseende å sådana fall, då koncession enligt hittills gällande lagstiftning i regel beviljats. Dessutom hava under dessa regler hänförts de enligt 1906 års lag koncessionsfria förvärven av dels mark, som alltsedan lagens ikraftträdande tillhört bolag eller förening, och dels sådan del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, som icke är att hänföra till stödskog eller odlingsområde. Mot uppställande av dessa s. k. lindrigare koncessionsvillkor har herr Lindhagen i sin motion I:283 riktat anmärkningar, gående ut på att därigenom lagens effektivitet skulle i hög grad äventyras; och har herr Lindhagen, i anslutning till jordkommissionens år 1921 avgivna förslag till lagstiftning i ämnet, yrkat, att bestämmelserna i nämnda hänseende måtte utgå ur det föreliggande förslaget och följaktligen alla konces-

sionspliktiga förvärv prövas enligt den allmänna, i 4 § andra stycket inrymda regeln.

Enligt utskottets mening giver den i Kungl. Maj:ts förslag skedda utbrytningen av vissa lindrigare koncessionsvillkor från den allmänna huvudregeln ej berättigad anledning till anmärkning. Avsikten med ifrågavarande lagstiftning är ju icke att mer än för tillgodoseendet av dess särskilda ändamål påkallas försvåra av densamma berörda rättssubjekts åtkomst av fastigheter. Har nu vid tillämpningen av den hittills gällande lagstiftningen visat sig, att beträffande vissa, något så när avgränsade grupper av förvärv koncessionsansökningar i regel beviljats, och befogade anmärkningar däremot icke kunna framställas, synes det vara ur alla synpunkter önskligt, att denna praxis vinner uttryck i lagtexten. Att man därutöver bland fall av lindrigare koncessionsvillkor även upptagit de förut koncessionsfria förvärven, synes naturligt och lämpligt. Då av departementschefen i hans ovan återgivna uttalande betonas, att det ingalunda är meningen att eftersätta en grundlig prövning av varje förekommande koncessionsfall, lär det få förutsättas, att tillstånd till förvärv, som med hänsyn till det med lagen avsedda syfte äro på något sätt ur samhällelig synpunkt olämpliga, icke skall av Kungl. Maj:t lämnas.

Till de särskilda grupper av fastighetsförvärv, som hänföras under de lindrigare koncessionsvillkoren, återkommer utskottet nedan vid detaljbehandlingen av lagförslaget. I detta sammanhang vill utskottet allenast göra några uttalanden beträffande förslaget, i vad det avser att låta stödskogsbestämmelserna försvinna ur ifrågavarande förbudslagstiftning. Givetvis betecknar förslaget, såvitt angår förvärv av skogsmark, så tillvida en skärpning i förhållande till 1906 års lag, som den fria förvärvsrätten av icke stödskog bortfallit. Denna skärpning lär emellertid, fränsett de nordligaste delarna av Värmland samt endels den under 1906 års lag fallande delen av Dalarna, icke vara av någon större praktisk betydelse. De i 1906 års lag givna reglerna angående stödskogens beräkning äro nämligen för övriga under lagen fallande län och länsdelar utformade på sådant sätt, att de torde lämnat föga rum för fria bolagsförvärv. Enligt uppgift i ett av Svenska skogsägarförbundet år 1922 avgivet yttrande över jordkommissionens förslag till lagstiftning i ämnet skulle under norrländska förbudslagens hela giltighetstid och inom hela dess tillämpningsområde bolag med stöd av den fria förvärvsrätten till icke stödskog hava inköpt allenast 42,700 hektar mark. Utskottet har vid prövning av lagförslaget icke funnit anledning till erinran mot den däri innefattade utsträckningen av koncessionstvånget till att gälla all skogsmark. Däremot har inom utskottet uttalats farhågor för att förslaget med den allmänna formuleringen av stadgandet i 4 § första stycket andra punkten, vilket stadgande är avsett att ersätta de nuvarande stödskogsbestämmelserna, skulle i tillämpningen kunna leda till godkännande i väsentlig utsträckning av förvärv, vilka avse mark, som för närvarande är att hänföra till stödskog och sålunda ansetts böra bibehållas vid bondejordbruken. Man har sålunda anmärkt, att erfarenheterna från tillämpningen av norrländska ägostyckningslagens motsvarande bestäm-

melser angående husbehovsskog utvisa, att dylika allmänna regler ingalunda alltid giva ett tillfredsställande hägn åt de intressen, som man med desamma avsett att skydda. Oförklarligt är väl också, såsom lagrådet framhöll i sitt utlåtande över jordkommissionens år 1920 avgivna förslag till provisorisk lagstiftning i förevarande ämne för södra och mellersta Sverige, att en prövning från fall till fall och med hänsyn tagen till ortens förhållanden av frågan, huru mycken skog, som skall anses nödig för ett självständigt jordbruks bedrivande, måste föranleda mycken osäkerhet, ävensom att uppgiften för Kungl. Maj:tt att träffa tillfredsställande och något så när följdriktiga avgöranden måste bliva synnerligen svår. Enligt redogörelsen för jordkommissionens enquête beträffande den norrländska förbudslagstiftningen har den övervägande delen av de inom samma lagstiftnings tillämpningsområde hemmahörande uppgiftslämnarna, särskilt den, som representerar allmogebefolkningen, varit synnerligen obenägen att tillstyrka någon som helst jämkning i gällande stödskogsbestämmelser av fruktan att bolagens möjligheter till nya jordförvärv skulle vidgas i sådan grad, att lagstiftningens ändamål därigenom bleve äventyrat. Samtliga länsstyrelser i de norrländska länen, med undantag av länsstyrelsen i Jämtlands län, ävensom länsstyrelsen i Värmlands län hava ock i sina år 1924 avgivna yttranden förklarat sig anse ändringar av 1906 års lag icke vara erforderliga. Vid nu angivna förhållanden och då det icke kan anses lämpligt att vid genomförande av en rikslagstiftning av nu förevarande slag antaga bestämmelser, vilka för de delar av landet, där behovet av lagstiftningen är störst, kan anses medföra ett mindre effektivt skydd för jordbruket än den för närvarande gällande lagstiftningen giver, har utskottet ansett övervägande skäl tala för att, såvitt angår tillämpningsområdet för 1906 års lag, i så måtto bibehålla dennas stödskogsbestämmelser, att förvärv av skogsmark inom samma område icke må med stöd av 4 § första stycket andra punkten i lagförslaget vinna godkännande, därest icke vid den fastighet, varifrån förvärvet skett, bibehållits minst skogsmark till sådan myckenhet, som enligt nyssnämnda lag är att anse såsom stödskog.

Emellertid har utskottet icke kunnat undgå att härvid taga i beaktande vissa anmärkningar, som framställts mot de nuvarande stödskogsbestämmelserna, såvitt angår Värmlands län samt de delar av Kopparbergs län, som falla under 1906 års lag.

Förstnämnda län är, enligt nämnda lag, i fråga om stödskogsberäkningen uppdelat i tre olika delar. Beträffande var och en av dessa skall för varje självständigt jordbruk till stödskog hänföras *dels* viss fix areal medelgod skogsmark (respektive 15, 10 och 5 hektar) *dels* ock därutöver visst område dylik mark, som skall beräknas i storleksförhållande — respektive tre gånger, två gånger och lika stort för de tre olika delarna av länet — till vederbörande jordbruks åkerareal. En dylik långt gående specialisering av bestämmelserna i samband med sockenvis gjorda geografiska avgränsningar, vilka naturligen i tillämpningen komma att understundom te sig något godtyckliga, måste i och för sig vara föga önskvärd. Viktigare är emellertid, att, enligt vad erfarenheten givit vid handen, de i lagen angivna stödskogsarealerna, såvitt angår de norra och nord-

västliga delarna av länet, vilka äro utpräglade skogsbygder av norrländsk natur, varit otillräckliga för att motsvara de merendels små och svaga jordbrukens behov av tillgång å saluskog.

Beträffande de delar av Dalarna, för vilka 1906 års lag gäller, stadgas i denna, att till stödskog skall hänföras vad vid verkställt storskifte betecknats såsom hemskog och fäbodskog. De allmänna storskiftesförrättningarna i Dalarna, vid vilka socknarna utgjort skifteslag, hava mestadels verkställts så, att inägojorden delats mellan de olika hemmanen, medan beträffande skogsmarken uppdelning skett blott mellan byalagen. Sistnämnda uppdelningar äro närmast att anse såsom en avvitringsåtgärd. Vid dessa bydelningar utlades skogen ofta i olika skiften, som betecknats med hemskog, fäbodskog och utskog, men även andra växlande benämningar hava använts. När uppdelning av byskogen å de särskilda hemmanen sedermera företagits, verkställdes den till en början i form av särskilda storskiftesförrättningar, men skedde senare med tillämpning av skiftesstadgans bestämmelser. Vid de såsom storskiftesförrättningar handlagda skogsåbodelningarna fick enligt gällande föreskrifter skogen läggas i tre skiften: hemskog, fäbodskog och utskog, men något tvång fanns ej att utlägga så många skiften. Huruvida särskilt utskogsskifte behövde utläggas för någon delägare och på vilket av byns skilda skogsområden detta skifte kom att förläggas, var helt beroende på de för skiftesläggning i allmänhet bestämmande omständigheter. Då skogsåbodelning sålunda skett genom förrättning, som kan rubriceras såsom storskifte, blir den därvid använda beteckningen å skogsskiftena avgörande för frågan vad som skall hänföras till stödskog enligt 1906 års lag. Har nämnda delning däremot ägt rum enligt de i skiftesstadgan meddelade bestämmelser, läser enligt rättsfall den beteckning, som använts vid bydelningen, vara avgörande i berörda hänseende. En hemmansägare, som av någon anledning fått sin huvudsakliga och för hemmanet alldeles nödvändiga skogsmark utlagd å byns utskogsskifte, torde alltså vara oförhindrad att avyttra denna, medan däremot en annan hemmansägare, som fått hela sitt skogsbelopp utlagt å mark, som vid bydelningen benämnts hemskog och fäbodskog, icke får sälja någonting alls, hur riklig skogstillgången än må vara. På grund av nu angivna förhållanden hava de nuvarande stödskogsbestämmelserna för Dalarna kommit att i praktiken verka ytterst ojämnt och otillfredsställande. Härtill kommer, att samma bestämmelser icke, såsom fallet är beträffande Värmland, hänföra sig till befintliga självständiga jordbruk utan till hemman. Med hänsyn till den långt gående jorddelningen i Dalarna har jämväl på denna grund olämpligheten av de nuvarande bestämmelserna kommit att starkt framträda. Slutligen bör beaktas, att de i 1906 års lag inrymda stödskogsbestämmelserna äga giltighet allenast beträffande vissa delar av Kopparbergs län, nämligen Nedan-Siljans, Ovan-Siljans och Väster-Dals fögderier samt Envikens och Svärdsjö socknar, samt att befogade anmärkningar framställts mot den sålunda gjorda uppdelningen av länet.

Med hänsyn till det anförda har utskottet funnit önskligt, att beträffande Värmlands och Kopparbergs län utredning företages angående behovet av ändrade bestämmelser i fråga om vad som skall hänföras till stödskog samt i vad

mån det kan anses av förhållandena påkallat, att motsvarande föreskrifter utfärdas jämväl för de delar av Kopparbergs län, som icke falla under tillämpningen för 1906 års lag; och förordar utskottet avlåtandet av en skrivelse till Kungl. Maj:t i nu angivna syfte.

Utskottet övergår härefter att i anslutning till förslagets uppställning redogöra för de jämkningar i förslaget eller särskilda uttalanden, som utskottet i anledning av framkomna ändringsförslag eller på annan grund funnit lämpligt att göra.

1 §.

I olikhet med norrländska förbudslagen samt den provisoriska förbudslagstiftningen för mellersta och södra Sverige bliver genom stadgandet i denna paragraf den nu föreslagna lagen gällande även beträffande sådana till stad eller därmed likställt samhälle hörande fastigheter, som äro belägna utanför det till bebyggande planlagda området. I avgivet yttrande över jordkommissionens år 1921 framlagda förslag till lagstiftning i ämnet, vilket förslag härutinnan överensstämde med det nu föreliggande, har föreningen Sveriges stadsdomare hemställt, att nuvarande ordning i ifrågavarande hänseende måtte bibehållas, samt att i varje fall med det till bebyggande planlagda området måtte likställas sådant område inom stad, beträffande vilket Kungl. Maj:t jämlikt 1 kap. 46 § andra stycket fastighetsbildningslagen förordnat, att särskilda föreskrifter skola tillämpas med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande. — Sistnämnda stadgande avser att bereda möjlighet till förekommande av en okontrollerad byggnadsverksamhet i omedelbar närhet av ett samhälles planlagda område. De särskilda föreskrifterna, som det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda, skola hava avseende å visst bälte utanför nämnda område och uppgöras särskilt för varje samhälle efter dess behov samt vara av lindrigare art än som anses erforderligt för det planlagda området.

Departementschefen här, under framhållande av att genom de på senare tid verkställda inkorporeringarna av lantkommuner vissa städer numera omfatta betydande jordbruksarealer, biträtt jordkommissionens förslag i nu ifrågavarande avseende samt förklarat sig finna den av stadsdomarföreningen förordade utsträckningen av undantaget från lagens tillämplighet sakna större praktisk betydelse och därför vara onödig.

I motionen I: 264 av herr von Sneidern har gjorts gällande, att en ändring av 1 § i enlighet med stadsdomarföreningens hemställan borde göras, enär en utvidgning av lagens tillämplighetsområde till stadsjord syntes skäligen överflödig.

På sätt departementschefen framhållit höra numera ej sällan till städer vidsträckta områden av den kringliggande landsbygden. Å dessa områden befintliga jordbruk och andra fastigheter uppköpas understundom i spekulationssyfte av bolag eller föreningar, vilka efter förvärven ekonomiskt utnyttja fastigheterna på ett sätt, som länder till men för såväl ortsbefolkningen som

Utskottet.

vederbörande stadssamhälle. Införandet av koncessionstvång beträffande dylika förvärv synes därför vara att förorda, kanske ej så mycket med hänsyn till behovet att skydda bondebefolkningen som fastmera för att i viss mån vinna möjlighet att förhindra uppkomsten av icke önskvärda fastighets- och bostadsförhållanden i städernas närhet. Lika med departementschefen finner utskottet den av stadsdomarföreningen i andra hand gjorda hemställan icke grundad å något nämnvärt praktiskt behov. Vid nu anförda förhållanden tillstyrker utskottet antagandet av förevarande § i oförändrat skick.

3 §.

Första stycket i denna § är oförändrat lika med 2 § i 1906 års lag och de båda sista styckena i §:n äro hämtade från 5 § av samma lag.

Vid remissen till lagrådet har departementschefen, med anledning av ett av länsstyrelsen i Gotlands län uttalat önskemål om förtydligande av uttrycket »utgör stenbrott» i 1906 års lag, anført, att med berörda uttryck endast torde avses sådant område, där någon brytning av sten förekommit, att intet skäl från saklig synpunkt föreläge att härutinnan införa en annan regel, samt att av den sålunda angivna tolkningen dock icke torde följa, att med nödvändighet hela det område, som kunde vara föremål för fritt förvärv, skulle hava tagits i anspråk för stenbrytning.

Lagrådet har i sitt yttrande framhållit, att det ej syntes böra vara avgörande, huruvida området redan tagits i bruk för sitt ändamål, d. v. s. om brytning av sten redan före förvärvet företagits eller ej, och att detta förefölle än mera naturligt, då det gällde grus eller lertag, vilka i stadgandet helt samordnats med stenbrott. Lagrådet har i detta avseende vidare anført:

Då bolag eller förening önskar förvärva ett område av nu ifrågavarande slag, lärer syftet vara att tillgodogöra sig där befintligt material, och att detta redan tidigare delvis förbrukats, synes knappast böra göras till förutsättning för bifall. Vad vid prövningen synes böra tillmätas avgörande betydelse, är däremot dels områdets naturliga beskaffenhet och dels dess tillämnade användning. Härvid torde erforderlig ledning vid bedömandet ofta stå att vinna av yttre förhållanden, såsom då ett bolag, som idkar stenhuggerirörelse, önskar för erhållande av nytt material eller rörelsens utvidgande förvärva ett närbeläget, därför lämpat område, som dittills legat orört. Att ett annat betraktelsesätt måste göras gällande, om ansökningen skulle avse ett större, måhända skogbeväxt område, även där detta skulle kunna lämna material för dylik rörelse, är däremot uppenbart, och exempel lära ej heller saknas på att i praxis avgörandet gjorts beroende av sådana omständigheter.

Oavsett huru ifrågavarande stadgande rätteligen bör i sitt nuvarande skick tolkas, får lagrådet till förebyggande av all tvekan härutinnan hemställa om sådan omredigering av första stycket i denna paragraf, att vad där stadgas må otvetydigt bliva tillämpligt även i fall, då det tillämnade stenbrottet, respektive grus- eller lertaget, ännu icke tagits i bruk.

Vid den slutliga föredragningen av lagförslaget i statsrådet har departementschefen med anledning av lagrådets uttalande ytterligare anført i nu förevarande del:

Någon mera väsentlig skiljaktighet torde icke föreligga mellan den uppfattning, som sålunda framhållits av lagrådet, och det uttalande, som av mig gjordes vid remissen till lagrådet. Med min ståndpunkt i denna tolkningsfråga finner jag intet vara att erinra mot den modifikation, som ligger däri att stadgandet icke anses utgöra hinder för ett förvärv exempelvis i det fall, att för en redan utövad stenhuggerirörelse skall tagas i anspråk ett närbeläget, för ändamålet lämpat, men ännu obegagnat område. Av lagrådets uttalande synes framgå, att i praxis kunnat tagas behörig hänsyn till de synpunkter, som härvid angivits såsom vägledande. Då en omformulering i antydd riktning lätteligen lärer kunna medföra en icke åsyftad utvidgning av den rätt till fritt förvärv, som genom denna bestämmelse blivit fastställd, samt någon tvekan om stadgandets innebörd endast i undantagsfall torde hava förekommit, synas tillräckliga skäl för en jämkning av stadgandets nuvarande avfattning knappast föreligga, utan torde det fortfarande böra överlämnas åt tillämpningen att efter omständigheterna avgöra uppkommande frågor.

Utskottet delar den uppfattning, varom departementschefen och lagrådet synas vara ense, att för fritt förvärv av stenbrott samt grus- eller lertag icke bör vara en oundgänglig förutsättning, att vederbörande område redan tagits i bruk för det avsedda ändamålet. Då emellertid tveksamhet härutinnan kommit till synes bland de tillämpande myndigheterna och den nuvarande formuleringen ej erbjuder önskelig tydlighet, anser utskottet lämpligt, att den av lagrådet påyrkade omredigeringen av stadgandet äger rum. Denna synes enklast kunna ske sålunda, att i stället för ordet »utgör» insätts orden »att nyttjas till». Härigenom blir förutsättningen för den fria förvärvsrätten angiven sålunda, att fastigheten skall vara huvudsakligen avsedd att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag. Att en dylik omformulering skulle kunna giva anledning till en icke åsyftad utvidgning av den fria förvärvsrätten, synes utskottet icke behöva befaras. Stadgandet i denna del blir efter den verkställda omformuleringen för stenbrott samt grus- och lertag fullt parallellt med vad som gäller angående tomt, upplagsplats eller dylikt; och har utskottet sig icke bekant, att genom sistberörda föreskrift några med lagens syften icke överensstämmande förvärv möjliggjorts.

Utskottet.

4 §.

Det har redan i det föregående omnämnts, att herr Lindhagen i motionen I: 283 hemställt, att hela första stycket i förevarande § måtte utgå, och att följaktligen för prövning av alla koncessionsansökningar skulle gälla allenast en enda allmän regel, innehållande att tillstånd icke finge beviljas med mindre särskilda omständigheter därtill föranledde. Utskottet har ock i det föregående angivit de skäl, som göra, att utskottet icke anser sig böra förorda bifall till denna hemställan.

I detta sammanhang och innan utskottet ingår på de särskilda styckena i paragrafen må anmärkas, att i samma motion vidare framställts yrkanden, att, därest en eller flera av de lindrigare koncessionsvillkoren skulle bibehållas i lagtexten, däri måtte införas tydligare direktiv, för vilka fall och i vilken omfattning koncession bör beviljas eller avslås. I vad mån detta yrkande föranleder åtgärd eller yttrande från utskottets sida framgår av det följande.

Första stycket.

Punkt 1.

Enligt stadgande i 7 § av norrländska förbudslagen äger denna lag icke tillämpning beträffande fastighet, som vid lagens trädande i kraft tillhörde bolag eller förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet. Motsvarande stadgande återfinnes i den för mellersta och södra Sverige provisoriskt gällande lagen av den 20 maj 1921. I jordkommissionens år 1921 avgivna förslag till lagstiftning i ämnet har däremot koncessionstvånget utsträckts till att gälla jämväl förvärv av dylika fastigheter. Såsom motiv härför har kommissionen huvudsakligen anfört, att genom en sådan anordning skulle vinnas dels möjlighet till kontroll över strävanden till koncentration å en hand av samtliga inom en och samma ort belägna, i olika bolags händer befintliga jordbruksfastigheter dels ock vissa utsikter för återgång i bondehand av fastigheter, som kommit ur den jordbrukande befolkningens ägo. För prövning av koncessionsansökan skulle jämväl i dylika fall lända till efterrättelse den allmänna regeln, att tillstånd icke skulle beviljas med mindre särskilda omständigheter därtill föranledde.

TVå ledamöter av kommissionen, herrar Jansson i Edsbäcken och Olsson i Kullenbergstorp, voro på denna punkt såtillvida skiljaktiga, att de väl ansågo ifrågavarande förvärv böra underkastas kontroll, men att denna borde inskränka sig till prövning, huruvida från det allmännas sida hinder mötte mot förvärvet. Vore detta ej fallet, borde tillstånd icke kunna förvägras.

Bland de myndigheter och sammanslutningar, som sedermera yttrat sig i förevarande lagstiftningsfråga, hava beträffande det sålunda väckta spörsmålet yppats mycket olika meningar. Å ena sidan har sålunda framhållits, att koncessionspliktens utsträckande jämväl till förvärv av angiven beskaffenhet skulle omöjliggöra rekonstruktion av insolventa bolag samt härigenom åsamka aktieägare, förläggare och kreditgivare förluster och sålunda leda till sänkning av bolagsfastigheternas värde såsom hypotek för intecknings- och obligationslån, att farhågorna för fastigheters anhopning å ett fåtal storföretags händer måste anses orimliga och överdrivna, att dylik trustbildning i allt fall borde hämmas genom en lagstiftning av annat slag och i annat sammanhang, ävensom att någon avsevärd vinst i fråga om jordens återgång i bondehand ej syntes vara att förvänta av ett dylikt stadgande, vilket lätteligen kunde kringgås genom att i stället för fastigheterna inköptes motsvarande värde i aktier och sedermera företoges bolagsskifte. — Å andra sidan har uttalats önskvärdheten av att en viss kontroll kunde utövas jämväl i fråga om förvärv av ifrågavarande beskaffenhet, då det kunde tänkas, att fastigheter avyttrades till bolag eller föreningar, vars lämplighet att förvalta fastigheter med skäl kunde sättas i fråga eller vore fullständigt oprövad.

Såsom framgår av förevarande stadgande har Kungl. Maj:t intagit den ståndpunkten, att ifrågavarande slags förvärv böra underkastas koncessionsplikt, men att för desamma skola gälla de lindrigare koncessionsvillkoren. Till

stöd för denna ståndpunkt har föredragande departementschefen anfört följande:

Beträffande nu berörda spörsmål synes det mig obestriddigt, att beaktansvärda synpunkter blivit framhållna av företrädarna för såväl den ena som den andra uppfattningen, om det ock vill förefalla som om frågans praktiska betydelse blivit i vissa fall ej oväsentligt överskattad.

Med denna lagstiftnings syfte läser bäst överensstämma, att även jordförvärv av här ifrågakarande slag bliva underkastade den kontroll från det allmännas sida, vilken lagen avser att åvägabringa. Därigenom tillvaratages möjligheten att, om förutsättningar därför finnas, i bondebesittning återföra jord, som övergått i bolags ägo. E huru fastighetens natur icke rättsligen förändrats, därför att den en gång under tiden för den oinskränkta förvärvsrätten kommit i bolags hand, hava bolagen likväl med avseende å dylika fastigheter tillerkänts en i viss mening privilegierad ställning. Att på detta sätt vissa fastigheter ställdes helt utanför den nya lagstiftningens inflytande, synes närmast kunna betraktas såsom en anordning, avsedd att mildra övergången till de regler, genom vilka fastighetsomsättningens frihet i övrigt begränsades. Norrlandskommitténs uttalande, att ett dylikt förvärv icke berör den självägande jordbruksbefolkningens intresse, kan väl medgivas vara riktigt, om de nya lagstiftnings uppgift icke fattas i en vidare bemärkelse än att från en viss bestämd tidpunkt sätta en gräns för fortsatta jordförvärv från bolagens sida. Men annorlunda utfaller bedömandet, om man vill tillägga denna lag den något större betydelsen av ett medel för statsmakten att söka från allmän synpunkt avväga industriens och det mindre jordbrukets i viss mån motsatta intressen och därmed även att, när tillfälle gives, lägga till rätta vad i detta avseende må hava utvecklats i en icke önskvärd riktning. Det kan då icke vara likgiltigt, om vissa av industriens fastigheter, vilka äro dugliga till jordbruk, skola kunna för all framtid förbli i bolags ägo. Den nuvarande bestämmelsen torde stundom kunna försvåra en återgång, som eljest kunde synas lämplig och naturlig, exempelvis i fråga om utarrenderade bolagshemman. Från nu antydda synpunkter kan jag således icke finna annat än att även i fråga om dessa fall bör gälla den allmänna regeln, att för giltigheten av bolags eller förenings jordförvärv erfordras vederbörligt tillstånd.

De skäl, vilka anförts för bibehållande av rätten till fritt förvärv i förevarande fall, hava icke synts mig innefatta tillräcklig anledning att frånträda den ståndpunkt, jag alltså funnit vara den principiellt riktiga. För den uttalade farhågan, att ett upphörande av den fria förvärvsrätten i detta avseende skulle erhålla ett särskilt menligt inflytande på industriens kreditförhållanden, hava knappast anförts verkligt övertygande grunder. Vid försvaret för den nuvarande bestämmelsen synes man från industriens sida hava varit benägen att anse ett upphävande såsom liktydigt med att ifrågakarande fastigheter icke vidare skulle kunna förvärfvas av bolag. Det läser dock näppeligen behöva befaras, att vid den prövning, som skall äga rum, tillbörligt beaktande icke kommer att ägnas sådana omständigheter, vilka kunna göra det önskvärt eller lämpligt att fastigheten övergår till annat bolag. Överhuvud torde för varje berättigat ändamål med en fastighetshandel mellan bolag så mycket hellre kunna påräknas avseende vid prövningen som i dylika fall icke är fråga om upphörande av befintliga bondejordbruk.

Med hänsyn till vad nu anförts och till de av jordkommissionen åberopade skälen har jag ansett ett stadgande i överensstämmelse med 7 § i 1906 års lag icke böra ingå i den nya lagen. Däremot torde nu ifrågakarande jordförvärv böra upptagas bland de särskilt angivna fall, i vilka Kungl. Maj:t äger meddela koncession. Vid fråga om koncession läser i dylikt fall prövningen i stort sett komma att begränsas till en undersökning, huruvida området utgör gård

eller hemman, som förut varit i bondebesittning, eller odlingsmark, lämpad för anläggning av nytt jordbruk, eller huruvida i övrigt ur allmän synpunkt hinder kan möta mot koncession.

Lagrådet har i denna del enhälligt hemställt, att förevarande stadgande måtte utgå och i stället i förslaget upptagas en bestämmelse av samma innehåll som 7 § i 1906 års lag. I motiveringen till denna hemställan har anförts följande:

Den under 1. i första stycket av förevarande paragraf upptagna bestämmelsen att, i motsats mot vad 1906 års förbudslag stadgar, jämväl förvärv från bolag till bolag (resp. förening) skall för sin giltighet vara beroende av Konungens tillstånd har, såsom departementschefen omförmåler, varit föremål för mycken kritik. Departementschefen medger, att beaktansvärda synpunkter mot bestämmelsens upptagande anförts, men finner frågans praktiska betydelse överskattad. Vad som bestämt departementschefen att vidhålla den av jordkommissionen uppställda regeln om koncessionstvång även för dessa förvärv har varit uppfattningen av förevarande lagstiftning såsom ett medel icke blott att begränsa bolags förvärv av enskildas jord utan även att, där tillfälle gives, lägga till rätta vad redan utvecklats i en icke önskvärd riktning.

Såvitt lagrådet kan finna, måste emellertid förbudslagstiftningens förmåga att tjäna detta sistnämnda syfte skattas synnerligen ringa. Till en början är det tydligt, att det avsedda inflytandet i tillbakareglernande riktning icke kan få någon planmässig karaktär utan helt och hållet måste bära tillfällighetens prägel. Att enstaka arrendehemman eller inägoletter gå i köp från ett bolag till ett annat, torde icke i avsevärd utsträckning förekomma, utom då det gäller sådana förvärv av inom köparens ägovälde insprängda områden, för vilka koncession regelmässigt, enligt redan tillämpad praxis i fråga om förvärv från enskilda, torde komma att lämnas. Där förvärvet har en annan karaktär, synes det i allt fall icke vara att förvänta, att vägran av koncession skulle medföra den önskade verkan, fastighetens övergång i enskild hand, utan torde väl följden i regel bliva, att ingen föryttring komme till stånd. Är åter fråga om avyttrande av ett bolags hela ägovälde, torde detta nästan alltid ifrågakomma blott i samband med realisation av säljarebolagets tillgångar i deras helhet; och om i dylika fall vägen stänges för en försäljning av fastigheterna såsom en tillgång för sig, lärers väl, såsom av länsstyrelsen i Jämtlands län framhållits, följden blott bliva, att svårigheten kringgås genom att aktiestocken eller majoriteten därav förvärfvas av annat bolag. Även om fastigheterna icke utan tillstånd kunna genom bolagsskifte övergå i köparebolagets ägo, är ju intet hinder att i realiteten nå ungefär samma resultat genom att upprätthålla säljarebolagets bestånd såsom hädanefters ett »dotterbolag» till köparebolaget. Vad nu sagts torde även utvisa, att varken en bestämmelse sådan som den föreslagna eller det av reservanter inom jordkommissionen förordade stadgandet att vid förvärv från bolag till bolag skall prövas, huruvida på grund av särskilda omständigheter godkännande bör ur allmännyttans synpunkt förvägras, kan förväntas utöva någon egentlig inverkan till att, såsom avsikten varit, förhindra stora jordbesittningars samlande i ett bolags hand.

Den situation, i vilken förbud mot förvärv utan särskilt tillstånd från bolag eller förening kan antagas lämna Kungl. Maj:t tillfälle att inverka på utvecklingen, torde egentligen vara den, som inträder, då en dylik sammanslutning med jordinnehav råkar i sådana ekonomiska svårigheter, att om det icke lyckas att genomföra en rekonstruktion, konkurs med därav följande realisation av tillgångarna bliver oundviklig. I många fall låter sig nämligen rekonstruktionen icke utan särskilda svårigheter genomföra, med mindre en, låt vara mera

formell, växling i äganderättsförhållandena äger rum; det kan t. ex. vara den enda lämpliga utvägen att ett nytt bolag bildas för att övertaga det äldre bolagets tillgångar och rörelse. Såväl för genomförande av en på så sätt lagd rekonstruktion som i händelse av konkurs komme visserligen förbudet att äga betydelse på grund av den därmed förbundna makten att bestämma omfattningen av och villkoren för eventuell koncession till den fasta egendomens förvärvande av bolag eller förening. Men just beträffande dylika situationer kan det med skäl sättas i fråga, huruvida det, som man vill vinna, icke köpes alltför dyrt genom upptoffande av intressen, som i själva verket jämväl de äro samhällets egna. Ja, i vissa fall torde man till och med befrämja just den utveckling, som man icke anser önskvärd. En rekonstruktion utan större omvälvningar av ett mera betydande industriföretag står mången gång bäst i överensstämmelse med det allmännas intressen. Men särskilt under en svårare kris eller depressionsperiod möter densamma varjehanda svårigheter, som kortsynthet och egennyttiga beräkningar hos vissa intresserade ej sällan finna det med sin fördel förenligt att öka. För övervinnande av dylika svårigheter är det ofta ett nödvändigt villkor att snabbt och med ett grepp kunna säkerställa ett definitivt resultat. Härvid är nu att beakta att, även om koncessionslagstiftningen i stort sett utövas på ett vidsynt sätt, nödvändigheten att efter försiggångna utredningar utverka Kungl. Maj:ts tillstånd till företagets omflyttning i en ny bolagsform medför ett uppskovs- och osäkerhetsmoment, som — ehuru utsiktarna att vinna dylikt tillstånd kunna framstå såsom ganska goda — lätt kan verka ödesdigert för möjligheten av rekonstruktionsförsökets lyckliga genomförande. Följden härav kan bliva ett fallissemang av föga önskvärd art, men det kan ock bliva, att det nödställda bolagets intressenter nödgas kasta sig i armarna på ett bättre ställt bolag, som utan att komma i konflikt med förevarande förbudslagstiftning genomför en fusion av det slag, som det, enligt vad ovan nämnts, varit jordkommissionen och departementschefen angeläget att förhindra.

Vid den slutliga föredragningen av lagförslaget i statsrådet anförde departementschefen:

I fråga om rätten till fritt förvärv av jord, som tillhör bolag eller förening, har lagrådet hemställt om bibehållande av nuvarande regel. De skäl, som av lagrådet härutinnan åberopats, kunna emellertid enligt min mening icke innefatta anledning att frånträda den ståndpunkt, som kommit till uttryck i det remitterade förslaget. Av mitt uttalande i denna fråga läser hava framgått, att icke heller jag ansett det kunna antagas, att genom den nuvarande regelns upphävande bolagsjord skulle i någon större omfattning komma att överflyttas i enskilda mindre jordbrukares händer. Självfallet kan detta, såsom av lagrådet erinrats, ske endast under mera tillfälliga omständigheter. Men det har synts mig vara riktigtast, att möjligheten därtill, så långt skäligen är, hålles öppen. Att den nuvarande regeln kan vara av betydelse för underlättande av rekonstruktion av företag, som råkat i ekonomiska svårigheter, har starkt framhållits i vissa av de i ärendet avgivna utlåtandena och har nu ytterligare utvecklats av lagrådet. Med den uppfattning, vilken av mig angivits i fråga om koncessionsprövningens handhavande i här förekommande fall och vilken skulle erhålla stöd i det förslagna stadgandet i 4 § första stycket första punkten, kan jag emellertid icke finna, att det av hänsyn till dylika förhållanden kan vara nödvändigt att upprätthålla den gällande bestämmelsen i detta avseende. Där omständigheter av nu antydd art äro för handen, läser ett hänskjutande till Kungl. Maj:ts prövning av frågan om giltigheten av jordför-

värv sällan kunna medföra sådan tidsutdräkt, att därav i avsevärd grad försenas ett genomförande av en planlagd rekonstruktion.

I herr von Sneiderns motion I:264, herr Dahls motion I:281 och herr Enhörnings motion I:282 har under återopande av lagrådets uttalanden samstämmigt yrkats ändring av förslaget i enlighet med lagrådets hemställan.

Herr Lindhagen har i sin motion I:283, vilken, såsom förut nämnts, innehåller yrkande om borttagande av hela första stycket i 4 §, beträffande nu förevarande punkt särskilt påpekat, att jordkommissionen med nu ifrågasvarande stadgande främst velat förekomma, att en eller några finanskarteller kunde komma att behärska den myckna bolagsjorden i landet och därigenom bliva en fruktansvärd stat i staten. Det vore visserligen sant, att aktiemajoriteter kunde inköpas, men detta gjorde dock en stor skillnad. Bolagsjordens spridning på flera juridiska personer utgjorde i sin mån ett hinder för en omfattande trustbildning med dess faror och möjliggjorde lättare bolagsjords skäligen återgång i jordbrukets eller det allmännas ägo.

Utskottet.

Vid genomförandet av en definitiv, hela landet omfattande koncessionslagstiftning beträffande bolags och föreningars jordförvärv synas särskilda skäl böra krävas för att från tillämpningen av en dylik lagstiftning undantaga vissa förvärv mellan bolag eller föreningar inbördes. Med nämnda lagstiftnings karaktär och syftemål lärers nämligen, såsom departementschefen framhållit, bäst överensstämma, att densamma erhåller giltighet beträffande alla förvärv, vilka icke äro att hänföra under 3 §:s bestämmelser. Det har nu såsom särskilda skäl mot en dylik anordning återopats, att därav skulle följa betydande praktiska olägenheter. Därest emellertid, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet vill förorda, förvärv av ifrågasvarande art upptagas bland de under de lindrigare koncessionsvillkoren hänförliga fallen av fastighetsförvärv, torde härigenom vara sörjt för ett vederbörligt tillgodoseende av affärslivets intressen. I enlighet med departementschefens uttalande torde nämligen varje i sig behörigt syftemål med en fastighetshandel mellan bolag eller föreningar så mycket hellre kunna påräkna beaktande vid prövningen, som i dylika fall icke är fråga om upphörande av befintliga bondejordbruk. I själva verket synas olägenheter kunna befaras uppkomma allenast i sådana fall, då en snabb rekonstruktion av ett företag i bolags- eller föreningsform är av nöden. Utskottet håller emellertid för visst, att om i dylikt fall påpekande göres till vederbörande myndigheter angående behovet av ett snabbt avgörande av koncessionsfrågan, tidsutdräkten med dennas behandling skall nedbringas till ett minimum. Å andra sidan lärers icke kunna förnekas, att genomförandet av koncessionstvång skulle öppna vissa möjligheter såväl för bolagsjords återgång i enskild ägo som för motverkande av en icke önskelig koncentration av stora fastighetskomplex å ett enda bolags hand. Måhända skola dessa fördelar komma att framträda mera sporadiskt, men ingen anledning finnes å andra sidan att underskatta desamma. Utskottet anser sig sålunda böra tillstyrka bibehållandet av ifrågasvarande stadgande i dess av Kungl. Maj:t föreslagna skick.

Punkt 2.

Beträffande detta stadgande har herr Dahl i motionen I:281 yrkat, att detsamma måtte utgå, och att förvärv, som däri avses, måtte göras beroende på länsstyrelses prövning av motsvarande innebörd, som föreskrives för de i 3 § avsedda fall.

Till stöd för detta yrkande har anförts:

Enligt min mening är det önskvärt, att stödskogsbegreppet utbytes emot en bestämmelse av den mera smidiga utformning, som lagförslagets 4 § 2 punkt innehåller, men att förvärvsrätten göres beroende av en allenast å det faktiska förhållandet inriktad prövning av lokal myndighet. I fråga om denna myndighet synes mig kunna ifrågasättas, om ej — i enlighet med ett inom jordkommissionen av en reservant framställt yttrande — ägodelningsrätten i blivande gestaltning borde komma i beaktande. Tillsvidare hemställas, att Konungens befallningshavande måtte — såsom hittills i fråga om icke-stödskogsförvärv — verkställa prövningen.

Herr Lindhagen har i sin motion I:283, utöver sitt oftanämnda yrkande om borttagande av hela första stycket i 4 §, beträffande ifrågavarande punkt hemställt, att, därest densamma bibehölles, salu- eller stödskogsbegreppet, såvitt angår Norrland, Dalarna och Värmland, icke måtte försvinna ur lagtexten, samt att tillägg till denna måtte göras i syfte att undantagande av odlingslägenheter från förvärvet i tillämpningen kan förväntas bliva iakttaget och jämväl omfatta erforderlig skogsmark.

Till stöd för denna hemställan har anförts:

Bestämmelsen om stödskog utgjorde i norra delarna av landet ett visst hinder för de tillåtna inköpen genom besvärligheten att uträkna stödskogen. I förslaget är stödskogsbegreppet även borttaget från norrlandslagens nuvarande tillämplighetsområde. Förvärven kunna även gå in på den gamla stödskogen. Det utsäges ej, att »nödig skogstillgång» bör omfatta även saluskog, vilket väl bort skett, i fall man ansett de nuvarande stödskogsbestämmelserna böra borttagas allenast på grund av deras alltför stora schablonmässighet. Det kan nu i stället åberopas att å kronojord i nordligaste delarna av riket upplåtes kolonat med endast husbehovsskog. Den goda viljan och förmågan att stå på jordbrukets och framtidens bästa hos den ende person, lantmätare, landssekreterare eller landshövding, på vilken avgörandet ensamt beror, blir en synnerligen oberäknelig faktor.

Odlingslägenheter skola också undantagas, men lagtexten underlåter att uttryckligen omnämna även skogstilldelningen. I de trakter, där kronan skänkt all skogen till jordbruket, skulle således till och med husbehovsskogen till sådana odlingslägenheter lätteligen i brist på tydlig lag och verklig kontroll kunna uppsnappas av de storindustriella förvärven. I propositionen omnämnes på ett ställe, att även odlingsmark enligt vad länsstyrelsen i Jämtland intygat icke, på sätt gällande lag föreskriver, blivit undantagen från utmarksförvärv, i det att vederbörande lantmätare ej pläga ägna någon omsorg däråt. På samma sätt kommer det att gå i fortsättningen, ifall ej ett behörigt iakttagande av en dylik bestämmelse effektivt organiseras. Därom ger dock propositionen ej någon antydning.

Utskottet har i sitt allmänna yttrande över lagförslaget uttalat sin avslutning till detsamma i vad det avser genomförande av koncessionstvång jämväl

Utskottet.

för det enligt 1906 års lag fria förvärvet av sådan del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, som icke är att hänföra till stödskog eller odlingsområde, samt upptagande av sådant förvärv bland de under de lindrigare koncessionsvillkoren hänförliga grupperna av fastighetsförvärv. Härav följer ock, att utskottet icke kan biträda förslaget, att ifrågavarande förvärv skulle bliva föremål allenast för prövning av länsstyrelse i enlighet med bestämmelserna i 3 §. Det må för övrigt anmärkas, att, med den allmänna formulering förevarande stadgande erhållit, det synes vara särskilt önskligt, att prövningsrätten uppdrages åt Kungl. Maj:t, på det att en i möjligaste mån enhetlig tillämpning av stadgandet må kunna vinnas.

Däremot har utskottet i det föregående på anförda skäl förordat sådan ändring av Kungl. Maj:ts förslag i förevarande del, att, såvitt angår tillämpningsområdet för 1906 års lag, tillstånd till förvärv av här avsedd beskaffenhet icke utan att särskilda skäl därtill föranleda må beviljas, därest förvärvet inkräktar på vad som enligt nämnda lag är att hänföra till stödskog.

Denna ändring synes lämpligen kunna ske sålunda, att i förevarande punkt införes förbehåll därom, att i fråga om de landsdelar, för vilka 1906 års lag gäller, tillstånd icke må utan särskilda skäl beviljas, om ej vid den fastighet, varifrån förvärvet sker, bibehållits skogsmark till minst den myckenhet, som i närmast följande § stadgas, och att så i en ny 5 § upptagas de nuvarande stödskogsbestämmelserna för respektive orter.

Vidare har utskottet i syfte att i lagtexten tydligare utmärka, att vid tillämpningen av förevarande stadgande skogstillgången även i övrigt icke må beräknas alltför snävt, ansett sig böra föreslå, att uttrycket »nödig skogstillgång» utbytes mot »tillräcklig skogstillgång». Utskottet vill ock i detta sammanhang särskilt betona, att sistnämnda uttryck givetvis omfattar även saluskog, där sådan efter ortens förhållande anses erforderlig för att ett jordbruk skall vara ekonomiskt bärkraftigt.

I fråga om det i förevarande stadgande gjorda undantag för odlingslägenheter finner utskottet med anledning av herr Lindhagens motion sådant tilllägg böra göras, att jämväl den skogstillgång, som erfordras för det nya jordbruk, vartill odlingslägenheten avses, eller det befintliga jordbruk, varmed lägenheten anses lämpligen kunna sammanslås, varder tagen i beräkning. För övrigt må framhållas, att i fråga om dylika lägenheter hänsyn bör tagas ej blott till de odlingsmöjligheter, som vid tillfället för förvärvet äro för handen, utan jämväl till sådana, som inom en något så när överskådlig framtid kunna förutsättas yppa sig. Givetvis bör ock iakttagas, att lägenheterna ej genom det till prövning föreliggande förvärvet berövas nödiga utfartsvägar.

Punkt 3.

I denna punkt har upptagits en bestämmelse i syfte att underlätta sådana arronderingar, som kunna anses önskvärda med hänsyn till jordbrukets utveckling eller skogsvårdens främjande.

Att under vissa förhållanden tillstånd bör lämnas till dylika markförvärv har framhållits av jordkommissionen, som i detta avseende gjort följande uttalande:

Givet är, att tillstånd i regel icke bör medgivas i fråga om förvärv, vid vilket tydligen avses allenast eller väsentligen att skaffa mark för virkesfångst åt sågverk eller annan industriell anläggning. Även om såsom skäl för förvärv åberopas, att därigenom skulle beredas en ur skogsvårdssynpunkt lämpligare form åt förvärvarens förut innehavda skogsdomäner, bör tillstånd icke utan vidare medgivas. Är fråga om att genom byte av mark, ungefär lika mot lika, förskaffa den ene eller kanske båda kontrahenterna möjlighet att erhålla bättre form på sina ägor, torde i regel intet vara att erinra mot att koncession beviljas. Enligt den i det föregående lämnade redogörelsen för tillämpningen av koncessionsparagrafen i den norrländska förbudslagen har i åtskilliga fall av nu nämnd beskaffenhet koncession beviljats. Nyförvärv av mark i arronderingssyfte böra däremot tillstånd endast under vissa förutsättningar. Såsom arrondering bör således icke godkännas varje hopköpande av markområden, vilka sammanlagda med det köpande bolagets förut innehavda ägor skulle komma att bilda ett helt avrundat skogskomplex. Så till exempel förekommer det ofta i Norrland samt i Dalarna och i Värmland, att bolagen äga smärre avlånga skogsskiften här och var i byarna, under det att bredvidliggande skiften tillhöra bondhemman. Ett hopköpande från ett bolags sida av ett flertal dylika skiften i syfte att därmed bilda ett enda stort sammanhängande skogskomplex under en och samma ägare bör enligt kommissionens mening icke tillåtas. Innehar däremot ett bolag redan nästan samtliga dylika skogsskiften i en by och ligger bland dem insprängt ett eller annat mindre skogsskifte, tillhörigt något bondhemman, kan ett förvärvande därav för bolagets räkning vara behövt för att skogshanteringen å bolagets skogsmark må kunna bedrivas planmässigt. Koncession å nyförvärv i sådant fall bör icke vara utesluten. I övrigt böra såsom nyförvärv i arronderingssyfte godtagas allenast förvärv av jämförelsevis mindre områden, som äro belägna inuti eller gränsa intill ett det köpande bolaget tillhörigt större sammanhängande skogskomplex och finnas behövlige för skogsbrukets rationella skötsel å bolagets mark. Syftet får således i första hand icke gå ut på markutvidgning i och för sig, vadan det, såsom nämnts, i regel bör kunna bliva fråga endast om områden av mindre storlek. Såsom villkor för koncession å nyförvärv i arronderingssyfte bör under alla omständigheter gälla, att sådant förvärv icke får medföra vare sig att självständigt jordbruk, som äger förutsättning att såsom sådant fortfarande bestå, bringas att upphöra eller att jordbruket å den fastighet, varifrån förvärvet göres, märkligen försvagas.

Departementschefen har i denna del förklarar, att han, lika med jordkommissionen, ansåge, att koncession icke borde lämnas, om det avsedda ändamålet kunde i skälig mån vinnas genom ägobyte eller om förvärvet skulle hava en menlig inverkan å jordbruket å den fastighet, som på detta sätt avstode mark. Ett förbehåll i sistnämnda hänseende hade synts departementschefen böra komma till uttryck även i lagtexten. Att i vissa fall en särskild varsamhet härutinnan vore av nöden, hade framhållits av herr Lindhagen i särskilt yttrande till jordkommissionens betänkande. I övrigt torde det icke behöva närmare framhållas, att jämväl i dylika fall skulle beaktas, att förvärvet icke komme i strid med lagens syfte.

Likasom i fråga om föregående punkt har herr Dahl i motionen I:284 hem-

ställt, att det här ifrågavarande stadgandet måtte med hänsyn till de begränsade möjligheter till förvärv, detsamma lämnar, utgå, och att förvärv, som i stadgandet avses, måtte göras beroende på länsstyrelses prövning av motsvarande innebörd, som föreskrives för de i 3 § angivna fall.

Herr Lindhagen har till stöd för sitt yrkande om borttagande av hela första stycket i förevarande § beträffande denna punkt hänvisat till ovanberörda, av honom vid jordkommissionens år 1921 avgivna betänkande fogade särskilda yttrande, så lydande:

Bolagens anspråk att under den nya lagstiftningen kunna förbehållas rätt att genom koncession få förvärva områden, som äro ägnade att avrunda och sammanföra splittrade skogsägor, så kallad arrondering, synes fortfarande mötas med ganska stor välvilja och jordkommissionen har även tillmötesgått det ganska väsentligt. Det gäller då att tillse, att denna stämning till bolagens fördel ej leder till en lagtolkning utöver vad rimligen avsetts och till fortsatt ekonomiskt intrång på de ekonomiska värden i jord och skog, som ännu tillhöra befolkningen.

Det kan vara nyttigt till en början erinra sig tillkomsten av dessa splittrade skogsägor i ett bolags hand, med vilka mången har så mycket medlidande. De hava nämligen tillkommit genom att bolagen uppköpt bondgårdar här och var, alltefter som lägenhet yppat sig, under förhoppning, att med tiden även kunna förvärva mera. Dylika förhoppningar avbrötos i väsentliga avseenden genom den norrländska förbudslagen. Nu ligga därför en mängd av bolag sålunda förvärvade bondskogar insprängda här och var ibland skogsmarker, som ännu ägas av den jordbrukande befolkningen. Hade ej förbudslagen trätt emellan, skulle köpen fortsatts oavblått och på detta sätt, trots till sist fullbordade arronderingar, alltjämt nya splittrade skogsägor i bolags händer förekommit, ända till dess i trakten den självägande jordbruksbefolkningens saga var vorden all.

Under sådana förhållanden böra enligt min uppfattning anspråken på att få utvidga dessa skogar på bekostnad av den kvarvarande bondebefolkningen röna ett måttligt tillmötesgående. Snarare bör man då anse det vara angeläget, att dylika bolags innehav återfalla till befolkningen, eller med andra ord, att dennas marker konsolideras på bekostnad av bolagsdomäner. Men även om bolag lyckats på en trakt förvärva större delen av bondgårdarna, så att endast en enda bondgård exempelvis finnes kvar, bör icke heller ett sådant läge få föranleda till, att något bolag till minskning av en jordbrukande befolknings egna utkomstmöjligheter får förvärva gården i sin helhet eller ens den skogsmark, som hör till gården och i de flesta fall säkerligen utgör ett behöfligt ekonomiskt stöd för densamma. Detta förhållande bör icke tåla någon jämkning för det fall att, såsom ofta är händelsen särskilt i Dalarna, skogsskiftena bestå av långa strimlor med ringa bredd och stor längd och någon av dessa strimlor tillhör ett kvarvarande bondehemman och ligger inbäddad mellan skiften, som bolagen förvärvat sig. I kommissionens motivering förekommer uttryck, som kunna missförstås såsom utgörande stöd för en motsatt uppfattning, ehuru detta antagligen icke varit meningen. Det har synts mig att, när kommissionen inlåter sig till och med ganska utförligt på bolagens ifrågavarande önskemål, hade i motiveringen också bort betonas, att enahanda önskemål kan föreligga även från den jordbrukande befolkningens sida och jämväl statens sida gent emot bolaget, ehuru väl främjandet av ett sådant anspråk måste tillgodoses genom en expropriationslagstiftning.

Därutöver har herr Lindhagen beträffande kravet å arronderingsmöjligheter anfört:

Jordkommissionen skattade något åt detta krav ehuru ytterst försiktigt och tog avstånd från alla utvidgningsplaner. Detta senare gör däremot propositionen ej ens i motiveringen. Stadgandet är farligt. Det räcker mer än väl till om även denna förvärvsrätt begränsas till att få utövas, då »särskilda omständigheter» därtill föranleda. Må man besinna att bolagen lätt kunna genom köp »arrondera» sina skogsmarker, under det motsvarande minst lika berättigad arrondering av allmänningar, statsskogar och enskildas skogar genom förvärv från bolag icke står till buds.

Utskottet ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser att under vissa förutsättningar under de lindrigare koncessionsvillkoren hänföra fastighetsförvärv, som skett i syfte att genomföra en med hänsyn till skogsvårdens främjande särdeles önskvärd arrondering. Däremot läser näppeligen vara anledning att här särskilt medtaga arronderingsköp för jordbrukets utveckling. I de säkerligen fåtaliga fall, då behov i sistnämnda hänseende kan yppas, torde för detsamma behöriga tillgodoseende den allmänna koncessionsregeln kunna komma till användning. Utskottet föreslår sålunda, att orden »jordbrukets utveckling eller» utgå ur punkten.

Utskottet.

Herr Dahls förslag om förläggandet av prövningen även beträffande ifrågavarande slags förvärv till länsstyrelse kan utskottet av förut angiven grund icke biträda.

Beträffande stadgandets avfattning i övrigt anser utskottet lämpligt, att orden »kan antagas — — äga» utbytas mot »äger» för att såmedelst få framhävt, att vederbörande förvärvare har att förebringa tillfyllestgörande utredning om att de i stadgandet avsedda förutsättningarna för dess tillämpning verkligen äro i det föreliggande fallet för handen. Desslikes föreslår utskottet, att ordet »märkligen» i slutet av punkten måtte utgå. Detta synes nämligen giva vid handen, att det skulle fordras ett ganska avsevärt försvagande av jordbruket å den fastighet, varifrån förvärvet skett, för att sätta stadgandet ur tillämpning. Enligt utskottets mening bör dock jordbrukets intressen i detta fall vederbörligen hävdas.

I fråga om stadgandets tillämpning vill utskottet vidare, i nära anslutning till vad jordkommissionen i sitt betänkande år 1921 samt även föredragande departementschefen gjort gällande, framhålla, *att* i första hand torde böra tillses, huruvida icke arronderingsbehovet kan tillgodoses genom byten av mark, *att* såsom arrondering icke bör godkännas förvärv, vilka avse att åt förvärvaren väsentligen bereda markutvidgning, även om därigenom skulle vinnas en ur skogsvårdssynpunkt lämpligare form åt förvärvarens förut innehavda skogsdomäner, *samt att* såsom förvärv i arronderingssyfte i allmänhet bör godtagas allenast förvärv av jämförelsevis mindre områden, som äro belägna inuti eller gränsa intill ett det köpande bolaget tillhörigt större sammanhängande skogskomplex och finnas äga avsevärd betydelse för skogsbrukets rationella skötsel å bolagets mark.

Då fråga är om förvärv i arronderingssyfte, som skulle inkräkta å de fastslagna stödsogskogarealerna, synes vid prövningen av dithörande koncessionsansökan böra påkrävas särskild uppmärksamhet åt, att icke det skydd, som stöd-

skogsbestämmelserna avse att bereda, genom det ifrågasatta förvärvet obehörigen kringgås eller åsidosättes.

Därest vid innevarande års riksdag antages densamma förelagd lag om bulvanförhållande i fråga om fast egendom, torde kunna förutsättas, att under den närmaste tiden komma att ingivas en del ansökningar om koncession å förvärv av fastigheter, som vederbörande bolag innehaft genom bulvaner. Med hänsyn därtill, att ifrågavarande fastigheter ej sällan torde befinna sig i samband med bolagets övriga fastigheter, åtminstone vad skogen beträffar, kan antagas, att nu förevarande stadgande understundom kommer att återberedas för bifall till dylika ansökningar. Angeläget är, att vid prövningen av sådana ansökningar sorgfälligt tillses, att förefintliga förutsättningar för återupplivande av förut befintliga självständiga jordbruk icke tillspillo givas.

Punkt 4.

Herr Lindhagen har i motionen I:283 beträffande detta stadgande anfört:

Inom norrlandskommittén sökte bolagens representanter göra gällande, att bolagen borde få förvärva jordbruk för att å dem nedsätta någon eller flera arbetare och att de redan förvärvade jordbruken borde få användas på samma sätt. Detta motsatte sig bestämt kommitténs övriga ledamöter. Det fanns så mycken annan ej odlad och bebyggd jord, som stod till buds för ändamålet, menade kommittén. Detta moment skattar emellertid åt det förenämnda bolagsintresset. Det är farligt i sin mån och bör således icke fastställas såsom en regel utan allenast såsom ett undantag.

Herr von Sneidern åter har i motionen I:264 i fråga om punkten anfört:

Enligt denna medgives bolag rätt att förvärva fastighet för att driva jordbruk och därmed skaffa sina arbetare livsförnödenheter. Men att skaffa dem vedbrand och bolaget självt husbehovsvirke genom fastighetsförvärv, skall tydligen vara förbjudet. Det behöves emellertid ej vara svårt att göra den skillnad, att bolag förbjudes att köpa fastighet för att därmed förvärva skog till råvara för sin verksamhet eller till avsalu, men däremot medgives rätt att förvärva skog för sitt eget behov.

Utskottet. Utskottet finner förevarande stadgande med hänsyn till de behjärtansvärda ändamål, som detsamma avser att tillgodose, väl försvara sin plats bland fallen av lindrigare koncessionsvillkor. Att stadgandet icke skall givas tillämpning exempelvis i sådana fall, då vederbörande förvärvare själv förut innehar mark, som skäligen kan utnyttjas för det avsedda ändamålet, lär kunna tagas för givet.

Beträffande yrkandet i motionen I:264 håller utskottet före, att de fall, som därmed avses, torde vara så pass sällan förekommande, att för desamma prövning kan komma till användning den allmänna koncessionsregeln i sista stycket av paragrafen. För övrigt torde det nog ej vara så lätt att uppdraga en bestämd gräns mellan förvärv för eget behov och förvärv i affärssyfte.

Utskottet tillstyrker alltså, att förevarande punkt bibehålles i sin föreslagna lydelse.

Punkt 5.

Herr Lindhagen har i motionen I:283 till stöd för yrkandet, att jämväl denna punkt måtte utgå, anförde:

Detta stadgande avser väl främst inköpanDET av gods i södra och mellersta delarna av riket för styckning. Det är således knappast äventyrligt ur synpunkten av den ifrågavarande lagstiftningens uppgift. En annan fråga är emellertid att skydda egnahemsbyggare från spekulativa bolagsföretag, som taga ut det mesta möjliga av dem. Momentet vädrar ej någon sådan fara. Egnahemsbildandet borde helst övertagas av det allmänna, som tager initiativ endast för att hjälpa de hjälpbehövande och ej kräver ut mer än självkostnaden.

Bildandet av egna hem och mindre jordbruk är ju ett i hög grad berättigat samhällsintresse. I åtskilliga yttranden, som avgivits beträffande ifrågavarande lagstiftningsfråga, har ock ifrågasatts att från tillämpningen av en förbudslagstiftning av nu ifrågavarande slag borde undantagas sådana bolag eller föreningar, vilka enligt sina stadgar syssla med anskaffande av bostäder och egnahem m. m. Då nu Kungl. Maj:t föreslagit, att förvärv, som avse att främja ifrågavarande ändamål, skulle hänföras till fallen av lindrigare koncessionsvillkor, vill utskottet uttala sin fulla anslutning härtill. Att en noggrann prövning av kvalifikationerna hos vederbörande bolag eller förening och av den uppgivna styckningens lämplighet icke därigenom kommer att cftersättas, förutsätter utskottet såsom visst. Härvidlag torde särskilt de lokala myndigheternas yttranden komma att bliva för den prövande myndigheten vägledande. Beträffande förvärv, som avse fastigheter i närheten av stad och därmed likställt samhälle, torde inhämtande av yttrande jämväl från vederbörliga myndigheter i staden eller samhället i förekommande fall böra ske.

Utskottet

I motionen I:264 har herr von Sneidern yrkat ett tillägg till första stycket av förevarande § av innebörd, som av motionären angivits sålunda:

Det gäller medgivande för enskilda att under bolagsform besitta viss fastighet, då avsikten är att använda bolaget som lämplig administrationsform för en i regel redan ägd fastighet. Det är oftast stärbhusdelägare, som på detta sätt önska tillsvidare behålla en fädernegård — det må vara på grund av dess affektionsvärde eller därför att tidpunkten för en gynnsam realisation ej föreligger. Ingen av arvingarna har ekonomiska förutsättningar att åtminstone vid tillfället övertaga det hela. Eller också kunna alla vilja vara med om att dela en eventuell blivande vinst och äro därför beredda att gemensamt stå risken av en fortsatt besittning. Aktiebolagsformen är då den mest praktiska formen för samarbete. Kungl. Maj:t kan förhindra varje ytterligare fastighetsförvärv av bolaget, varför varje risk för latifundiebildning är utesluten. Erfarenheten visar också, att bolag av detta slag i regel ej bli så gamla. Ingen tänkbar skada kan av bolaget åstadkommas. Men en omedelbar realisation kan, förutan att eventuellt plågsamt beröra arvingarna, bringa dem en avsevärd ekonomisk förlust. Vid en hastig realisation är det också, så snart det är fråga om en skogsegendom, skogsjobbarna, som i främsta rummet förekomma som lagliga spekulanter. Den skada, som på detta sätt åstadkommes, har man intet sinne för. Ett annat fall, som kan förekomma och också har förekommit, är att några konkursborgensmän för att minska sina förluster genom omedelbar realisation

önska i bolagsform behålla viss boets skogsmark för att efter skogens tillväxt vid lägligt tillfälle tillgodogöra sig denna. Denna utväg är nu praktiskt stängd.

Utskottet. Utskottet har funnit den av motionären framförda tanken vara värd synnerligt beaktande. Emellertid har utskottet efter övervägande stannat vid att tillstyrka bibehållande av anordningen i Kungl. Maj:ts förslag att låta prövningen av ifrågavarande fall av fastighetsförvärv falla under den allmänna koncessionsregeln. Stora svårigheter möta nämligen, när det gäller att på ett tillfredsställande sätt avgränsa de förvärv, beträffande vilka det föreslagna tillägget skulle bli tillämpligt. För att förhindra ett obehörigt utnyttjande av ett dylikt tilläggsstadgande skulle ock särskilda föreskrifter vara av nöden, varigenom garantier gäves för att vederbörande samfällighet, som erhållit koncession, ock för framtiden bevarade sin ursprungliga karaktär av att icke utgöra egentligt affärsföretag. Då utskottet sålunda avstyrker bifall till ifrågavarande yrkande, förutsätter utskottet emellertid såsom visst, att Kungl. Maj:t vid föreliggande koncessionsansökningar beträffande förvärv av förevarande art skall skänka vederbörligt beaktande åt de särskilda omständigheter, som i dylika fall kunna tala för bifall till koncession.

Andra stycket.

Här meddelade bestämmelse, innehållande huvudregeln för prövning av koncessionsansökan, överensstämmer till sin formulering med stadgandet i 4 § av norrländska förbudslagen. I jordkommissionens år 1921 framlagda förslag till lagstiftning i ämnet hade motsvarande regel, vilken gällde för prövning av samtliga koncessionsansökningar, såsom förut angivits, erhållit en något annorlunda formulering. Det föreskrevs nämligen, att tillstånd icke skulle beviljas, med mindre särskilda skäl därtill föranledde. Huruvida härmed avsågs någon skärpning av regeln i 1906 års lag, synes ovisst. Motiveringen giver i varje fall icke uttryck åt någon dylik avsikt.

Herr Lindhagen har i motionen I: 283 hemställt, att förevarande stycke måtte erhålla den lydelse, som jordkommissionen sålunda föreslagit.

Utskottet. Då någon skillnad i uttryckssättens innebörd näppeligen torde föreligga, har utskottet ansett anledning icke förefinnas att låta de i hittillsvarande lagstiftning använda och sålunda hävdvunna ordalagen ersättas av andra.

5 §.

Första stycket överensstämmer till sin lydelse med motsvarande stadgande i 1906 års lag.

Däremot sakna de i andra stycket meddelade bestämmelser motsvarighet i nämnda lag. Denna innehåller i fråga om utrednings förebringande allenast ett stadgande — motsvarande det i fjärde stycket av förevarande § upp-

tagna — att närmare bestämmelser rörande den utredning, som må erfordras för länsstyrelses prövning av vissa förvärv, meddelas av Konungen. Dylika föreskrifter hava utfärdats genom en kungörelse den 17 maj 1907.

Till motivering för införande av de i nu ifrågavarande stycke föreslagna bestämmelserna har departementschefen anfört, att det syntes lämpligt, att i ärenden angående erhållande av Kungl. Maj:ts tillstånd till jordförvärv tillfälle lämnas vissa myndigheter, som kunna antagas äga den bästa kännedom om ortsförhållandena, att avgiva yttrande, samt att bestämmelserna avfattats i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande föreskrift i norrländska ägostyckningslagen.

Sistnämnda föreskrift innehåller, att länsstyrelse, där så finnes lämpligt, må över ansökning höra nämnd eller myndighet, som kan antagas äga kännedom om förhållandena, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd eller kommunalnämnden eller kronobetjäningen i orten.

Herr von Sneidern har i motionen I: 264 beträffande förevarande stycke anfört bl. a:

I § 5 är den nyheten införd, att i *lagen* angives hur länsstyrelsen skall utreda de koncessionsansökningar, som skola för avgörande befordras till Kungl. Maj:ts. Då därjämte i *lagen* är intagen den gamla bestämmelsen, att Konungen meddelar närmare föreskrifter rörande hur utredningen skall verkställas, har man svårt att förstå, varför bestämmelserna också skola införas i *lagen*. Särskilt angives, att hushållningssällskapens förvaltningsutskott skola höras. Men detta utskott sammanträder sällan, varför ett obligatoriskt hörande betyder en i vissa fall överflödig tidsutdräkt. Däremot finnes ej angivet, att skogs-vårdsstyrelsen skall höras. Denna styrelse är likvisst för detta område särskilt sakkunnig, och dess sakkunskap har även hittills tagits i bruk. Mest praktiskt är att slopa alla dessa bestämmelser i *lagen* och sedan låta Kungl. Maj:ts i administrativ väg lämna de föreskrifter, som erfarenheten kommer visa vara lämpliga.

Herr Lindhagen har i sin motion I: 283 i denna del anfört:

I andra stycket föreskrives, att över bolags koncessionsansökan bör höras bland andra hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd. På grund av sin sammansättning (se motionen nr 187 i första kammaren år 1923, sid. 6) och enligt lång erfarenhet äro dessa myndigheter i allmänhet vänner av bolagsförvärv och motståndare till en effektiv social jordlagstiftning. Det har ju också ansetts själfvallet, att för de utpräglat sociala jordfrågorna bör skapas en särskild från hushållningssällskapen fristående organisation. Propositionen insmugglar nu i stället i viss mån hushållningssällskapen på detta för deras verksamhet främmande område. Lagförslagets förenämnda förbiseende måste utgå ur detsamma.

Med hänsyn till vikten av en omsorgsfull utredning i de ifrågavarande koncessionsärendena torde det, på sätt departementschefen anfört, vara lämpligt, att yttrande inhämtas från lokala myndigheter, som äga kännedom om ortens förhållanden, och att föreskrift härom införas i *lagen*. Anmärkningen mot stadgandets lämplighet, i vad det avser hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd, torde icke vara av beskaffenhet att böra föranleda någon ändring i stadgandet, synnerligast som hushållningssällskapets organisation numera, såsom känt, blivit omlagd å en mera bred basis. I fråga

Utskottet.

om stadgandets avfattning vill utskottet emellertid föreslå sådan ändring, att den myndighet, vars yttrande i första hand torde böra inhämtas, nämligen kommunalnämnd eller annan kommunal myndighet, kommer att upptagas först.

Beträffande innehållet i förevarande § i övrigt har utskottet intet att erinra.

I detta sammanhang må upptagas en av herr von Sneidern i motionen I: 264 ytterligare berörd fråga, varom i motionen anförts följande:

En praktisk synpunkt, som bör beaktas, då lagen nu göres definitiv, är att det bör beredas den enskilde möjlighet att få reda på huruvida, om ett bolag bildas, detta kan få tillåtelse att göra ett visst fastighetsförvärv. Den i affärlivet mycket vanliga företeelsen, att ett bolag bildas för visst ändamål, är något för denna lag främmande. Enskilda kunna få koncession till anläggande av en järnväg, varefter koncessionen överlämnas till det för järnvägens byggande alltid nödvändiga bolaget. En liknande ordning borde även enligt denna lag göras möjlig. Som det nu är, skall en stor papperskvarn till kanske ingen nytta sättas i gång. Ett bolag bildas, utredning företages och till sist resulterar det hela i ett avslag från Kungl. Maj:t. Göres en framställning från enskild man, blir denna framställning av formella skäl avvisad.

Utskottet.

Enligt utskottets förmenande torde den av motionären påyrkade förprövningen svårligen låta sig genomföras. Genom en sådan anordning skulle också betydelsen av de lokala myndigheternas yttranden väsentligt försvagas, då dessa myndigheter näppeligen kunde avgiva något mera bestämt uttalande på det förberedande stadium, varå frågan om fastighetsförvärvet låge. Utskottet hemställer alltså, att motionen i denna del icke måtte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Förslaget angående ändring i hemmansklyvningslagen.

I 20 § av berörda lag stadgas, att från ett hemman må avsöndras till och med en femtedel av ägovidden. Enligt 22 § ankommer emellertid på länsstyrelse att, där omständigheterna därtill föranleda, tillåta avsöndring av mark, som ensam eller tillsammans med vad redan kan vara från hemmanet avsöndrat, utgör mera än vad nyss sagts. I samband med norrländska förbudslagens tillkomst gjordes ett tillägg till sistnämnda §. Berörda lag innehåller nämligen i 3 § stadgande, att sådan del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, som förvärvats av bolag eller förening och av länsstyrelse förklarats icke utgöra stödskog eller odlingsområde, skall avskiljas från hemmanet genom avsöndring. I anledning därav blev nödvändigt tillfoga en bestämmelse i 22 § i hemmansklyvningslagen, att tillstånd till avsöndring i dylikt fall icke kunde vägras. Enligt det nu föreliggande förslaget till förbudslag erfordras för förvärv, som avses i 3 § av norrländska förbudslagen, tillstånd av Kungl. Maj:t, men har föreskriften angående området avskiljande genom jordavsöndring bibehållits. Det har då icke ansetts lämpligt, att länsstyrelse

skulle i dylikt fall pröva, huruvida med hänsyn till hemmanets ägovidd av-
söndring må tillåtas; och har med anledning härav förevarande förslag till
ändring av 22 § i hemmansklyvningslagen tillkommit.

Utskottet har icke funnit något att erinra mot det föreliggande förslaget. *Utskottet.*

Vissa yrkanden av herr Lindhagen.

1) *Angående arronderingsmöjligheter för stat, kommuner och enskilda tillhörig skogsmark.*

I motionen I: 283 har herr Lindhagen, såsom i inledningen till utskottets ut-
låtande angivits, hemställt bl. a., att, för den händelse rätt medgäves för bolag
att enligt första stycket tredje punkten av 4 § i Kungl. Maj:ts förslag till
förbudslag inköpa mark för arronderingar, åtgärder måtte vidtagas och i den
mån riksdagens medverkan fordrades, förslag för riksdagen framläggas i syfte
att bereda möjlighet att kunna även från bolag förvärva mark för erforderlig
arrondering till förmån för kronoparker samt befolkningens behov av ordnad
skogsskötsel och i sistnämnda avseende således även till förmån för socken-,
härads- och länsallmänningar.

På sätt av det föregående framgår, har utskottet med vissa smärre jämk-
ningar tillstyrkt antagandet av Kungl. Maj:ts förslag till förbudslag i nu åbe-
ropade del. Anledningen varför ett medgivande för bolag och föreningar att
under vissa förutsättningar få förvärva skogsmark i arronderingssyfte skulle
i och för sig hava till följd åtgärder av det slag, som med förevarande yrkande
avses, står för utskottet icke fullt klar. Något hinder för staten, kommuner
eller enskilda att göra dylika förvärv föreligger ju icke. Särskilt staten för-
värvar också i ganska stor utsträckning skogsmark, och torde en stor del av dess
förvärv av sådan mark ske just i syfte att såmedelst få tillfälle att avrunda
och komplettera befintliga kronoparker. Förevarande yrkande synes närmast
avse åstadkommande av en uteslutande emot bolag riktad lagstiftning om ex-
propriation för tillgodoseende av kronans, kommuners och enskildas behov av
skogsmark i arronderingssyfte. Att något behov av särskild lagstiftning för
ifrågavarande ändamål skulle föreligga, har icke av motionären närmare på-
visats. Utskottet har icke funnit anledning tillstyrka bifall till motionen i före-
varande del. *Utskottet.*

2) *Angående hembudsskyldighet i vissa fall m. m.*

Slutligen innehåller samma motion även yrkande, att, för den händelse skogs-
mark finge förvärvas av bolag eller förening enligt första stycket av 4 §
i den föreslagna förbudslagen, riksdagen måtte besluta dels det tillägg till
nämnda lagförslag, att förvärvet skall hembjudas till stat och kommun med
företrädesrätt för den senare att inom viss tid övertaga detsamma, dels ock
hävandelse till regeringen om åtgärder eller förslag i syfte att ur tillgängliga
fonder eller annorledes måtte beredas kommuner lånekredit för övertagande av

dylikt förvärv och att penningar även ställdes till statsverkets förfogande för sådant förvärv.

I motiveringen till motionen har härom anförts bl. a:

Det talas nu visserligen likasom under norrlandsfrågans första tider allttjämt om den utmärkta skogsvård, som av bolagen ägnas skogarna till skillnad från den enskilde. Detta är dock fortfarande som förut mycket olika. Det ligger dessutom i sakens natur, att när ett bolag genom överspekulation eller av andra skäl kommer på obestånd, tar bolaget, såsom mängen gång skett, ut skogen hänsynslöst, så långt skogslagarna medgiva, på de vidsträcktaste områden och skadar därigenom även bygden för långa tider framåt. Den industriella utvecklingen i Norrland har ju också nu ostridigt lett till, att skogskapitalet börjat ruineras och att därmed utkomstmöjligheterna för befolkningen blivit mycket förmörkade. Skogsvård bör för övrigt ej främjas genom att monopolisera jorden för all framtid på olämpligt sätt i storindustriella företag. Skogsvård främjas genom lagstiftning och upplysning. Besittningen av själva jorden är en annan sak. I den mån enskilda ej vilja eller lämpligen böra behålla marken, bör den med än större fog övergå till allmän, för alla gemensam skogsmark i form av socken-, härads- och länsallmänningar eller statsskogar. Bolagens jordförvärv måste i stort sett anses tillräckligt tillgodosedda av den tidigare utvecklingen och något bör väl bli över för den övriga mänskligheten.

Förslag angående skyldighet för bolag och föreningar att till kronan och vederbörande kommun hembjuda vissa förvärv av skogsmark hava flera gånger framförts i offentliga utredningar och i riksdagen.

I reservation till norrlandskommitténs år 1904 avgivna betänkande, vilket ju ligger till grund för den norrländska förbudslagen, anförde sålunda herr Länthagen, med instämmande av en annan kommittéledamot, att man borde medgiva, att från hemman och böndernas fria disposition finge genom försäljning till bolag skiljas så mycket av skogen, som lämpligen kunnat avsättas till eller ingå i allmänning. Dessa försäljningar borde dock, innan de finge gå i verkställighet, hembjudas kronan och vederbörande kommun med företrädesrätt för kommunen att övertaga köpet. Ett sådant övertagande borde helst underlättas genom beredandet av möjlighet till låneunderstöd.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition till 1906 års riksdag med förslag till norrländsk förbudslagstiftning väcktes motion med yrkande bl. a., att i nämnda förslag upptagen bestämmelse angående fri förvärvsrätt för bolag och förening beträffande skogsmark, som ej vore att hänföra till stödskog eller odlingsområde, måtte utgå eller ock stadgande meddelas, att förvärv av dylik mark skulle hembjudas stat och vederbörande kommun till inlösen med företrädesrätt för kommunen. Detta yrkande vann emellertid icke beaktande vid lagförslagets antagande.

Vid 1907 års riksdag hemställdes i väckt motion om ändring i 1906 års lag i enlighet med nyssnämnda yrkande vid föregående års riksdag. Lagutskottet avstyrkte berörda hemställan och första kammaren fattade beslut i enlighet härmed. Andra kammaren beslöt däremot för sin del avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till sådan ändring i 3 §

av lagen, att hembudsskyldighet, på sätt i motionen yrkats, bleve föreskriven.

Vid 1908 års riksdag framfördes motionsvis yrkande enligt det av andra kammaren vid 1907 års riksdag sålunda fattade beslutet. Sedan lagutskottet tillstyrkt bifall till detta yrkande, beslöt andra kammaren i enlighet därmed, medan åter första kammaren avslög utskottets hemställan.

Förslag av enahanda innebörd framfördes vid 1909 och 1910 års riksdagar samt biföllos av andra, men avslögos av första kammaren.

I jordundersökningens år 1915 avgivna betänkande angående jordförhållandena i Värmlands län, vilket bl. a. innehöll förslag om utsträckande av den norrländska förbudslagstiftningen till att gälla även för nämnda län, uttalades, att nämnda lagstiftning borde förse med tillägg angående hembudsskyldighet eller förköpsrätt i huvudsaklig överensstämmelse med förut omnämnda förslag därutinnan. Emellertid framhölls, att en dylik förköpsrätt icke torde bliva antagen att vinna tillämpning ensamt på Värmlands län utan allenast i samband med annan lagstiftning i ämnet, gällande för de nordligare delarna av riket eller eventuellt även för andra trakter.

I fråga om yrkandet i nu förevarande motion angående åtgärder i syfte att bereda lånekredit för kommunerna för övertagande av hembjudna förvärv av skogsmark m. m., må erinras, att 1914 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i fråga om behövligheten och lämpligheten av åtgärder från statens sida för beredande av understöd åt kommuner för bildande av kommunalskogar samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ifrågarörande skrivelse överlämnades till skogsvårdslagstiftningskommittén för den begärda utredningens verkställande. I sitt år 1918 avgivna betänkande anförde kommittén bl. a: Enligt kommitténs uppfattning borde förekomsten av kommunalskogar kunna vara av en avsevärd och gagnrik betydelse för skogsförhållandena i landet. Att för varje pris förskaffa sig skog borde emellertid givetvis icke vara att eftersträva för en kommun, utan förvärv borde ske, endast där kommunen kunde hava någon vinst därav. Härutinnan kunde vara av betydelse, i vad mån disponibla medel stode kommunen till buds vid den tidpunkt, då ett i och för sig förmånligt eller acceptabelt förvärv erbjöde sig. Då de kommunala fonderna, där sådana finnes, vore små samt upplåning av penningar i allmänna marknaden med hänsyn till räntesatser och amorteringsvillkor icke gärna kunde med fördel ske, hade tanken om statslån på billiga villkor till kommunerna framkommit. Därest sådana lån skulle beviljas, måste emellertid uppställas särskilda garantier och villkor till förebyggande av att lånemöjligheterna och de därmed förenade förmånerna missbrukades.

Kommittén framlade vissa förslag i sistnämnda hänseende men tog ingen bestämd ståndpunkt till frågan om behövligheten av de av riksdagen ifrågasatta åtgärderna.

I beslut den 22 december 1922 förklarade Kungl. Maj:t, att den av riksdagen gjorda framställningen icke skulle till vidare åtgärd föranleda.

Utskottet. Frågan om skyldighet för bolag och förening att vid förvärv av skogs-
mark, som enligt 1906 års lag ej är att räkna till stödskog eller odlings-
område, hembjuda förvärvet till kronan och vederbörande kommun kommer
visserligen, därest, på sätt föreslagits och av utskottet förordats, den fria för-
värvsrätten för bolag och föreningar till dylik mark bortfaller, att befinna
sig i ett i viss mån ändrat läge. Emellertid läser beviljad koncession för an-
givna slags samfälligheter icke kunna anses innebära, att det ej varit lämplig-
are, om det med förvärvet avsedda område kunnat komma i statens eller
vederbörande kommuns ägo. Ur samhällets synpunkt torde det tvärtom ofta
hava varit önskligt, att så kunnat ske. Bildande av stats- och kommunal-
skogar har ju länge ansetts vara av stor betydelse för genomförande av ett
rationellt skogsbruk, tillgodoseende kravet på såväl intensitet som uthållig-
het. Vad kommunalskogarna angår har dessutom med rätta framhållits, att
de tillföra vederbörande kommuner avsevärda och välbehövliga ekonomiska för-
delar. Att den föreslagna hembudsskyldigheten skulle i icke ringa mån under-
lätta möjligheterna för åstadkommande av sålunda såsom önskvärda ansedda
förvärv, torde vara otvivelaktigt. Utskottet finner sig därför böra förorda
verkställandet av utredning, huruvida och på vad sätt hembudsskyldighet i
förut angivet hänseende må kunna genomföras. Denna utredning torde dock
lämpligen böra begränsas till att avse sådana förvärv, som avses i andra
punkten av första stycket i 4 § i ovan omförmälda förslag till förbudslag
och vilka motsvara de med tidigare förslag om hembudsskyldighet avsedda
förvärven av annan skogsmark än stödskog och odlingsområde. Vid den för-
ordade utredningen synes ock lämpligen böra tagas under övervägande, i vad
mån särskilda åtgärder böra vidtagas för att kommuner må kunna genom statens
försorg erhålla lånekredit för övertagande av hembjudet förvärv.

Med stöd av det ovan anförda får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts före-
varande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick
antagas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

1:o) L a g

angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Bolag eller förening må ej i andra fall än nedan stadgas förvärva fast egendom å landet eller i stad utanför det till bebyggande planlagda området. Lika med stad anses köping eller annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas.

2 §.

Vad i denna lag stadgas angående inskränkning i bolags eller förenings rätt att förvärva fast egendom har ej avseende å förvärv, som sker omedelbart på grund av stadgande i lag eller jämlikt Konungens medgivande till expropriation, ej heller å förvärv av järnväg.

3 §.

Bolag eller förening må förvärva fastighet, som i den ordning 5 § stadgar prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller *utgöra* stenbrott, grus- eller lertag, torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

3 §.

Bolag eller förening må förvärva fastighet, som i den ordning 6 § stadgar prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller *att nyttjas till* stenbrott, grus- eller lertag *eller utgöra* torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet.

Prövning, varom nu sagts, åligger Konungens befalningshavande i det län, där fastigheten är belägen.

Sedan fastighet förklarats vara av den beskaffenhet, att bolag eller förening, efter vad nu sagts, må förvärva den, vare det gällande även vid framtida överlåtelser av fastigheten eller del därav.

4 §.

Konungen äger giva bolag eller förening tillstånd att förvärva fastighet av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. *att* fastigheten vid tiden för denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet;

2. *att* fastigheten utgör sådan del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, vilken med hänsyn till ortens förhållanden och i övrigt förelig-

2. *att* fastigheten utgör sådan del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, vilken med hänsyn till ortens förhållanden och i övrigt föreliggande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

gande omständigheter prövas icke vara erforderlig för att återstående del av hemmanet skall äga för drivande av självständigt jordbruk *nödig* skogstillgång och icke heller vara att hänföra till sådana till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk, dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att särskild anledning därtill föreligger må givas, om hemmanet undergått ägostyckning utan iakttagande av vad i 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 1) om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning är för där avsedda fall stadgat; skolande vad *sålunda* förvärfvas från hemmanet avskiljas genom jordavsöndring;

3. att fastighetens förvärvande *kan antagas* för bolaget eller föreningen såsom innehavare av angränsande fastighet *äga* avsevärd betydelse med hänsyn till *jordbrukets utveckling eller* skogsvårdens främjande, dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att sär-

omständigheter prövas icke vara erforderlig för att återstående del av hemmanet skall äga för drivande av självständigt jordbruk *tillräcklig* skogstillgång (*stöds*skog) och icke heller vara att hänföra till sådana till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk (*odlingsområde*); dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att särskild anledning därtill föreligger må givas *dels* om hemmanet undergått ägostyckning utan iakttagande av vad i 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 1) om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning är för där avsedda fall stadgat, *dels, så vitt angår Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Värmlands län samt vissa delar av Gävleborgs och Kopparbergs län. om till den fastighet, varifrån förvärvet göres, icke behålles stöds*skog minst motsvarande vad i 5 § sägs, *dels ock, så vitt angår odlingsområde, om tillräcklig skogstillgång icke erhålles för därmed avsett nytt jordbruk eller sådant förutvarande jordbruk, med vilket området sammanlägges; skolande vad enligt bestämmelserna i denna punkt* förvärfvas från hemmanet avskiljas genom jordavsöndring;

3. att fastighetens förvärvande för bolaget eller föreningen såsom innehavare av angränsande fastighet *äger* avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande, dock att i dylikt fall tillstånd icke utan att särskild anledning därtill föreligger må

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

skild anledning därtill föreligger må givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas;

4. att med fastighetens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget eller föreningen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsfrödnödenheter eller jordbruksprodukter; eller

5. att med fastighetens förvärvande är avsett att främja bildandet av egna hem eller mindre jordbruk.

Prövas eljest i något fall på grund av särskilda omständigheter bolag eller förening böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill.

5 §.

Till stödskog enligt 4 § första stycket andra punkten skall hänföras

a) inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län samt Hudiksvalls, Ljusdals, Bollnäs och Söderhamns fögderier av Gävleborgs län så mycken till skogsbröd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark, som på hemmanet belöper efter en areal för helt mantal av:

1,500 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovan odlingsgränsen samt inom Frostvikens, Hotagens, Offerdals, Kalls, Åre, Undersåkers, Storsjö, Tännäs, Hede, Vemdalens, Klövsjö, Linsälls och Lillhärda socknar i Jämtlands län;

1,200 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker nedan odlingsgränsen samt inom Muonionalusta, Pajala, Tärendö och Korpilombole socknar i förstnämnda län; samt

1,000 hektar inom de övriga delarna av Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län ävensom inom Väster-norrlands län och ovan omförmälda delar av Gävleborgs län;

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

skolande då fråga är om hemman, vars skattetal understiger ett åttondels mantal, den sålunda bestämda arealen höjas med en fjärdedel, dock ej till mera än vad på ett åttondels mantal belöper;

b) inom Nedan-Siljans, Ovan-Siljans och Väster-Dals fögderier samt Envi-kens och Svärdsjö socknar i Kopparbergs län vad vid verkställt storskifte betecknats såsom hemskog och fäbodskog;

c) inom Värmlands län till skogs-börd duglig och i förhållande till in-ägorna bekvämt belägen mark av följande omfattning nämligen:

15 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot tre gånger åkerarealen svarande område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom Älvdals härads övre tingslag, Ekshärads och Gustav Adolfs socknar av Älvdals härads nedre tingslag, Vitsands, Östmarks och Lekvattnets socknar av Fryksdals härads övre tingslag samt Bogens socken av Jösse härad;

10 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot två gånger åkerarealen svarande område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom Norra Råda och Sunnemo socknar av Älvdals härads nedre tingslag, Fryksände socken av Fryksdals härads övre tingslag, hela Fryksdals härads nedre tingslag, Eda, Gunnarskogs, Köla, Ny, Mangskogs, Arvika, Älgå, Brunskogs och Boda socknar av Jösse härad, Ransätters, Övre Ulleruds, Nedre Ulleruds och Frykeruds socknar av Kils härad samt hela Nordmarks, Gillbergs, Nyeds och Färnebo härad ;

5 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett med åkerarealen lika stort

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

område dylik mark till varje självständigt jordbruk inom Stora Kils socken av Kils härad samt hela Näs, Grums, Karlstads, Ölme, Väse och Visnums härad;

skolande följaktligen, då skogsmarken är under medelgodhet, en motsvarande ökning ske av den beräknade stödskogens areal, och må, då skogsmarken är över medelgodhet, en motsvarande minskning kunna äga rum.

5 §.

Åskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag eller förening jämlikt 4 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fånget skedde. Försittes den tid, eller prövas fastigheten icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes Konungens tillstånd, åligger Konungens befallningshavande, såframt ej förvärvet godkännes enligt 3 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen. Innan utlåtande avgives, skall Konungens befallningshavande, där det ej av särskild anledning finnes icke vara erforderligt, över ansökningshandlingarna höra nämnd eller myndighet, som kan antagas äga kännedom om förhållandena, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd och kommunalnämnd eller annan kommunal myndighet.

Över Konungens befallningshavandes beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter rörande den utredning, som må erfordras för prövning i ärende, som nu sagts, meddelas av Konungen.

Är i enlighet med vad ovan sagts frågan om bolags eller förenings rätt att förvärva fast egendom ännu ej avgjord, skall beträffande lagfart anses möta sådant hinder, som avses i 10 § förordningen den 16 juni 1875 om lagfart å fång till fast egendom.

6 §.

Sökes Konungens tillstånd, åligger Konungens befallningshavande, såframt ej förvärvet godkännes enligt 3 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen. Innan utlåtande avgives, skall Konungens befallningshavande, där det ej av särskild anledning finnes icke vara erforderligt, över ansökningshandlingarna höra kommunalnämnden i orten eller annan kommunal myndighet samt annan nämnd eller myndighet, som kan antagas äga kännedom om förhållandena, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

6 §.

7 §.

Medelst inrop å exekutiv auktion äger bolag eller förening förvärva fast egendom utan avseende å dess beskaffenhet.

7 §.

8 §.

Fast egendom, som förvärvats enligt vad i 6 § sägs, skall åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas, förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, därest ej dessförinnan antingen egendomen prövats vara av beskaffenhet, som i 3 § sägs, eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen. Har sagda tid av tre år tilländalupit och visas ej, att dessförinnan egendomen prövats vara av beskaffenhet, som i 3 § sägs, eller att inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, då skall, om ej av lagfartsprotokollet framgår, att egendomen är avyttrad, Konungens befallningshavande, med iakttagande av vad i 9 § stadgas, förordna, att egendomen skall säljas å offentlig auktion efter vad nedan sägs. Å sådan auktion må egendomen ej åter inropas av samma köpare. Om vad sålunda stadgats skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

Av Konungens befallningshavande meddelat förordnande, som nu är nämnt, vare gällande, ändå att egendomen finnes hava varit av inroparen avyttrad eller sedermera avyttras. I övrigt skall så anses samt med ärendet i tillämpliga delar så förfaras, som hade enligt 28 § utsökningslagen meddelats förordnande om egendomens försäljning till gäldande av fordran, som däri äger bästa förmånsrätt; och skall försäljning ske, ändå att innehavaren av den fordran sådant bestrider. Vad i fråga om fast egendoms försäljning och köpeskillningens fördelning nämnda lag stadgar beträffande gäldenären skall i ärende, som nu sägs, lämpas till egendomens ägare, och skall denne vara pliktig att betala kostnad, som ej kan i enlighet med 198 § utsökningslagen gäldas ur den försålda egendomen.

Fast egendom, som förvärvats enligt vad i 7 § sägs, skall åter avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas, förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft, därest ej dessförinnan antingen egendomen prövats vara av beskaffenhet, som i 3 § sägs, eller inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen. Har sagda tid av tre år tilländalupit och visas ej, att dessförinnan egendomen prövats vara av beskaffenhet, som i 3 § sägs, eller att inroparen erhållit Konungens tillstånd att behålla egendomen, då skall, om ej av lagfartsprotokollet framgår, att egendomen är avyttrad, Konungens befallningshavande, med iakttagande av vad i 10 § stadgas, förordna, att egendomen skall säljas å offentlig auktion efter vad nedan sägs. Å sådan auktion må egendomen ej åter inropas av samma köpare. Om vad sålunda stadgats skall erinran införas i det köpebrev, som utfärdas i anledning av den exekutiva auktionen.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

8 §.

Har inrop av fast egendom, varom i 6 § sägs, skett för skyddande av någon inroparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, och visas sannolika skäl, att egendomen ej kunnat av inroparen utan förlust avyttras, äge Konungen på därom gjord ansökan medgiva anstånd med egendomens avyttrande efter ty skäligt prövas.

9 §.

Ansökan enligt 7 eller 8 § om tillstånd att behålla inropad fast egendom eller om anstånd med sådan egendoms avyttrande skall sist inom tre år från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som med eget utlåtande överlämnar den till Konungen; och skall med förordnande, som enligt 7 § ankommer på Konungens befallningshavande, anstå till dess ansökningshavande av Konungen prövats.

10 §.

Med bolag avses i denna lag icke enkelt bolag eller bolag, som driver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse.

Med förening avses i denna lag allenast ekonomisk förening, vilken icke driver rörelse, som nyss sagts.

11 §.

Vad utöver bestämmelserna i denna lag är om bolags eller förenings förvärv av fast egendom stadgat skall fortfarande gälla.

9 §.

Har inrop av fast egendom, varom i 7 § sägs, skett för skyddande av någon inroparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, och visas sannolika skäl, att egendomen ej kunnat av inroparen utan förlust avyttras, äge Konungen på därom gjord ansökan medgiva anstånd med egendomens avyttrande efter ty skäligt prövas.

10 §.

Ansökan enligt 8 eller 9 § om tillstånd att behålla inropad fast egendom eller om anstånd med sådan egendoms avyttrande skall sist inom tre år från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft ingivas till Konungens befallningshavande, som med eget utlåtande överlämnar den till Konungen; och skall med förordnande, som enligt 8 § ankommer på Konungens befallningshavande, anstå till dess ansökningshavande av Konungen prövats.

11 §.

12 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1925, från och med vilken dag lagen den 4 maj 1906 (nr 21 s. 1) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom skall upphöra att gälla.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

I fråga om bolags eller förenings förvärv av fast egendom, vilket skett före denna lags trädande i kraft, skall i varje särskilt fall tillämpas vad dittills gällande lag därom innehåller.

2:o) L a g

om ändrad lydelse av 22 § i lagen den 27 juni 1896 (nr 41 s. 1) om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring.

Härigenom förordnas, att 22 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring skall erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Åstundar innehavare av hemman, varifrån avsöndring får ske, i annat fall än som avses i 4 § första stycket andra punkten i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, att från hemmanet för alltid avsöndra mark, som, ensam eller tillsammans med vad redan kan vara från hemmanet för alltid avsöndrat, utgör mera än vad i 20 § 1 mom. sägs, ankomme på Konungens befallningshavande att, där omständigheterna därtill föranleda, sådant tillåta. Särskilt må vad i sistnämnda lagrum stadgas beträffande Stockholms, Uppsala, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län icke utgöra hinder för sådant tillstånd, där avsöndringen erfordras för egna-hemsanläggningar eller industriella anläggningar eller annat dylikt ändamål.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1925.

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning an- gående behovet beträffande Värmlands län och de i 5 § av den av riksdagen antagna lagen om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom omförmälda delarna av Kopparbergs län av ändrade bestämmelser i fråga om vad som skall hänföras till stödskog samt i vad mån motsvarande föreskrifter kunna anses önskvärda jämväl för andra delar av sistnämnda län, än nyss sagts, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda;

C) att riksdagen i anledning av herr Lindhagens motion I: 283 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt skyldighet må kunna stadgas för bolag och förening, som erhåller tillstånd till förvärv av fastighet jämlikt andra punkten av första stycket i 4 § av den riksdagen förelagda lagen om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, att till inlösen av staten och vederbörande kommun hembjuda det sålunda skedda förvärvet, ävensom för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda;

D) att motionerna I: 264, 280, 281, 282 och 283 samt II: 431, i den mån desamma icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan under A), B) och C) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 maj 1925.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petré*n, *von Sydow*, *Linder*, *Sigfrid Hansson*, greve *Spens* och *Tjällgren*, fröken *Hesselgren* samt herr *Lindhagen*;^{*}

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hage*,^{*} *Johansson* i Kälkebo, *Ros*, *Svensson* i Skönsberg, *Andersson* i Rasjön, *Anderson* i Storegården och *Petersson* i Hällbacken.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

av herrar *von Sydow*, greve *Spens* och *Anderson* i Storegården:

I) *Ifråga om utskottets hemställan under A)*:

Den av utskottet i huvudsak tillstyrkta kungl. propositionen innebär ett mycket stort ingrepp i den fria handeln. Ett sådant ingrepp kan enligt vår mening endast försvaras, om mycket tungt vägande nationalekonomiska eller socialpolitiska skäl kunna anföras till stöd för detsamma. Detta var enligt vår mening förhållandet, när den norrländska förbudslagstiftningen genomfördes för de delar av landet, där trävarubolagens jordförvärv tagit sådan omfattning, att det hotade det enskilda jordbrukets bestånd. Däremot finnes en-

ligt vår uppfattning icke någon anledning att utsträcka denna lagstiftning till sådana delar av landet, där bolagens fastighetsförvärv äro så ringa, att de icke kunna anses medföra någon fara för det enskilda jordbruket. Enligt den tablå, som finnes intagen i den kungl. propositionen är detta förhållandet inom stora delar av landet. Det finnes åtta län inom riket, i vilka den andel av i enskild ägo varande jord, som äges av bolag och ekonomiska föreningar, uppgår till mindre än 6 % av hela arealen. I ett län (Hallands) uppgår den endast till 1,3 procent. Att tillämpa den norrländska förbudslagstiftningen å dessa delar av landet synes oss vara orimligt. Vi anse därför, att utskottet bort avstyrka bifall till den kungl. propositionen.

Oavsett denna vår principiella ståndpunkt kunna vi icke underlåta att anmärka, att den kungl. propositionen i visst fall är strängare än den nu gällande förbudslagen. Enligt propositionen är nämligen förbjudet för bolag att utan koncession köpa fastighet av annat bolag. Ändamålet med den ifrågasvarande förbudslagstiftningen har hittills ansetts vara att hindra, att bondejord övergår till bolagsjord. Detta ändamål vinnes uppenbarligen icke genom den ifrågasatta skärpningen i lagen. Syftet med denna skärpning angives vara tvåfaldig, dels att hindra bolag att bilda fastighetstruster, dels ock att främja bolagsjords övergång till bondejord. I det första avseendet går man in på trustlagstiftningens område, och bedja vi därom få erinra, att fråga om en sådan lagstiftning är i annat sammanhang av Kungl. Maj:t underställd riksdagens prövning och att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag i denna fråga icke innehåller bestämmelser av den räckvidd, som här ifrågasättes. Vad angår bolagsjords övergång till bondejord, så framhålles från flera håll, särskilt med styrka av lagrådet, att detta syftemål endast i mycket ringa grad kan antagas bli tillgodosett genom den föreslagna lagbestämmelsen. Därjämte erinras av lagrådet, att en lagbestämmelse sådan som den nu föreslagna i vissa fall, särskilt när det gäller rekonstruktion av bolag, kan leda till mycket svåra ekonomiska konsekvenser. Vi anse därför i likhet med lagrådet, att en sådan skärpning av lagen icke bort hava ifrågakommit.

Även i vissa detaljer synes oss anmärkningar vara att framställa mot propositionen, men dessa äro icke av den betydelse, att vi anse nödigt att närmare gå in på desamma.

Den kungl. propositionen har emellertid enligt vår mening i ett avseende företräde framför nu gällande lag. De nu gällande schablonartade reglerna om stödskog, vilka visat sig vara i praktiken mycket svåra att tillämpa och från så gott som alla håll utdömts, hava icke upptagits i lagen. Det är då så mycket mer anmärkningsvärt, att utskottet funnit sig böra i sitt lagförslag återinföra dessa regler. Utskottet har emellertid icke kunnat underlåta att i fråga om Värmlands län och vissa delar av Kopparbergs län medgiva, att där gällande stödskogsbestämmelser icke äro ändamålsenliga och har därför velat i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till ändrade bestämmelser i denna fråga. Det synes oss hava varit riktigare, om en prövning av bestämmelsernas tillämplighet och ändamålsenlighet föregått deras förnyade lagfästande. För vår del måste vi i varje fall anse, att upptagandet av

de föräldrade och opraktiska stödskogsbestämmelserna i utskottets förslag inefattar en högst väsentlig försämring av den kungl. propositionen.

Även i ett annat fall har utskottet föreslagit en enligt vår mening obefogad skärpning av propositionen. Enligt densamma föreslås i 4 § 3 mom., att koncession i regel icke skall beviljas, om jordbruket å den fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller *märkligen* försvagas. Utskottet vill ur lagtexten stryka ordet »märkligen». Härigenom skulle tillämpligheten av bestämmelsen i hög grad förminskas.

På grund av vad sålunda blivit anfört, anse vi, att utskottet bort avstyrka bifall till den kungl. propositionen.

II) *I fråga om utskottets hemställan under B):*

I konsekvens med vad som förut blivit anfört, kunna vi icke heller biträda utskottets hemställan i denna del.

III) *I fråga om utskottets hemställan under C):*

Under detta moment hemställer utskottet i anledning av motionen I: 283 om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning om skyldighet för bolag och förening, som erhållit tillstånd till förvärv av fastighet enligt andra punkten av första stycket i fjärde paragrafen av den föreslagna förbudslagen, att till inlösen av staten och vederbörande kommun hembjuda det sålunda skedda förvärvet. Vi anse, att en sådan hembudsskyldighet skulle i praktiken vara likställd med ett förbud för bolag eller förening att förvärva fastighet enligt nu ifrågavarande bestämmelse och anse därför, att utskottet bort avstyrka bifall till motionen.

av herr Ros:

I) I fråga om utskottets hemställan under A):

I motsats mot vad 1906 års förbudslag stadgar innehåller 4 § första stycket i det nu föreliggande förslaget till dylik lag bestämmelse därom att jämväl förvärv från bolag till bolag (resp. förening) skall vara beroende av Konungens tillstånd. Då jag ej kunnat biträda utskottets beslut i denna punkt, får jag, med åberopande av vad lagrådet enligt protokoll den 19 mars 1925 därutinnan anfört, hemställa, att det under 1 punkten i första stycket av 4 § upptagna stadgandet måtte utgå och i stället i lagen upptagas en bestämmelse av samma innehåll som 7 § av 1906 års lag.

Ej heller kan jag biträda utskottets beslut att med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i 3 punkten av samma §:s första stycke stryka ordet »märkligen», utan bör enligt min åsikt Kungl. Maj:ts förslag i denna del av riksdagen godkännas.

Med tillämpning av det sålunda anförda får jag hemställa, att i förslaget till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom måtte upptagas en ny paragraf (11 § här nedan) samt att nedan angivna paragrafer i samma lagförslag ävensom förslaget till lag om ändrad lydelse av 22 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning och jordavsönd-

ring måtte i nedan anmärkta hänseenden erhålla följande från utskottets förslag avvikande lydelse:

- 1) *lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.*

4 §.

Konungen äger — — — — — sägs i fall,

- 1) *att* fastigheten utgör — — — — — jordavsöndring;
 2) *att* fastighetens förvärvande — — — — — bringas att upphöra eller märkligen försvagas;
 3) *att* med fastighetens förvärvande är avsett att åt arbetare — — — — — jordbruksprodukter; eller
 4) *att* med fastighetens förvärvande är avsett att främja — — — — — jordbruk.
 Prövas — — — — — därtill.

5 §.

Till stödskog enligt 4 § första stycket första punkten skall hänföras:

- a) inom Norrbottens — — — — — mantal belöper;
 b) inom Nedan-Siljans — — — — — fåbodskog;
 c) inom Värmlands — — — — — äga rum.

11 §.

Vad ovan i denna lag stadgas om inskränkning i bolags eller förenings rätt att förvärva eller besitta fast egendom äger icke tillämpning beträffande fastighet, som vid denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet.

12 §.

Med bolag — — — — — (lika med 11 § i utskottets förslag) — — — — — nyss sagts.

13 §.

Vad utöver — — — — — (lika med 12 § i utskottets förslag) — — — — — fortfarande gälla.

- 2) *lagen om ändrad lydelse av 22 § i lagen den 27 juni 1896 (nr 41 s. 1) om hemmansklyvning, ägostyckning eller jordavsöndring.*

22 §.

Åstundar — — — — — annat fall än som avses i 4 § första stycket första punkten i lagen angående — — — — — ändamål.

II) *I fråga om utskottets hemställan under C):*

I denna del instämmer jag i den av herrar von Sydow, greve Spens och Anderson i Storegården avgivna reservationen.

av herr **Bror Petré:**

I) i fråga om utskottets hemställan under A):

Vid granskningen inom utskottet av det i propositionen innefattade förslaget till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom har jag uttalat avvikande mening mot utskottets beslut, i vad angår den i punkten 1 av första stycket i 4 § av nämnda lagförslag inrymda koncessionsplikten även för förvärv av fastigheter, vilka vid tiden för lagens trädande i kraft ägas av bolag eller förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet. Å denna punkt har jag på de av lagrådet anförda grunder ansett, att ur förslaget bort utgå förenämnda stadgande och i stället i förslaget upptagas en bestämmelse av samma innehåll som 7 § i 1906 års lag. Vidare har jag uttalat mig emot den av utskottet vidtagna strykningen av ordet »märkligen» i punkten 3 av första stycket i 4 § av samma lagförslag såsom ägnad att i tillämpningen medföra snävare band för Kungl. Maj:ts prövning av förekommande fall av arronderingsköp beträffande skogsmark än som synes mig lägligt.

På sätt av utskottets utlåtande framgår, har under behandlingen inom utskottet av den föreliggande frågan den uppfattningen vunnit gehör, att, såvitt angår tillämpningsområdet för 1906 års lag, dennas stödskogsbestämmelser böra i så måtto bibehållas, att förvärv av skogsmark inom samma område icke må med stöd av punkten 2 av första stycket i 4 § av lagförslaget vinna godkännande, därest icke vid den fastighet, varifrån förvärvet skett, bibehållits minst skogsmark till sådan myckenhet, som enligt nyssnämnda lag är att anse såsom stödskog. Det har emellertid samtidigt framhållits, att de nuvarande stödskogsbestämmelserna, åtminstone såvitt angår Värmlands län samt de under 1906 års lag fallande delarna av Kopparbergs län, gäve i sin nuvarande avfattning anledning till berättigade anmärkningar. Ehuru delande departementschefens uppfattning, att det skulle varit önskvärt, om de schematiska och stela stödskogsbestämningarna i 1906 års lag kunnat, då det nu gäller lagens utsträckande till att gälla hela riket, ersättas av mera generellt avfattade bestämmelser, tjänande enahanda syfte som de i 1906 års lag nu förefintliga, har jag dock icke i frågans nuvarande läge emot de å denna punkt inom utskottet uttalade farhågorna för att det i propositionen till ersättande av stödskogsbestämmelserna föreslagna stadgandet skulle kunna få vidare tillämpning än för de ifrågavarande landsändarna vore önskligt, ansett mig kunna härutinnan nu biträda Kungl. Maj:ts förslag. Samtidigt har jag emellertid förts till den uppfattningen, att en närmare omprövning av nu gällande schematiska stödskogsbestämmelsers ändamålsenlighet bör föregå lagfästandet av dylika bestämmelser i en ny för hela riket avsedd definitiv lag i ämnet. Och har jag ansett mig kunna med så mycket mera fog hävda denna mening, som ostridigt ingen våda torde kunna föranledas av att de nu gällande bestämmelserna få äga fortsatt giltighet under ännu ett år i avbidan på verkställandet av den av mig sålunda ifrågasatta omprövningen. Jag har fördensskull inom utskottet uttalat mig för att, med lämnande av den föreliggande propositionen utan bifall,

nu måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställas, *dels* att efter verkställd omprövning rörande de i 1906 års lag inrymda stödsbudsbestämmelsernas ändamålsenlighet ett efter denna utrednings resultat modifierat förslag till definitiv, hela riket omfattande lag i ämnet måtte framläggas för nästkommande års riksdag *och dels* att de nu för mellersta och södra Sverige gällande provisoriska bestämmelser i ämnet måtte förnyas att gälla under loppet av ännu ett år.

På grund av det sålunda anförda har jag ansett, att utskottet under detta moment bort hemställa,

att riksdagen måtte besluta:

- 1) att lämna Kungl. Maj:ts förevarande proposition utan bifall; samt
- 2) att för sin del antaga följande förslag till

Lag

om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 (nr 247) angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas, att lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom, vilken lag gäller tills vidare intill den 1 juli 1925, skall äga fortsatt tillämpning tills vidare intill den 1 juli 1926.

II) *I fråga om utskottets hemställan under B):*

Med tillämpning av vad ovan under moment A) anförts har jag ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd omprövning rörande de i 1906 års förbudslag inrymda stödsbudsbestämmelsernas ändamålsenlighet för nästkommande års riksdag framlägga ett med ledning av nämnda utrednings resultat modifierat förslag till definitiv, hela riket omfattande lag i ämnet.

III) *I fråga om utskottets hemställan under C):*

I konsekvens med den under momentet A) uttalade uppfattningen har jag ansett, att utskottet ej bort tillstyrka någon åtgärd med anledning av herr Lindhagens motion I: 283.

av herrar Sigfrid Hansson och Magnusson i Kalmar:

I fråga om utskottets hemställan under A) beträffande avfattningen av punkten 3 i första stycket av 4 §.

av herr Lindhagen, som emellertid av sjukdom förhindrats att inom därför bestämd tid avfatta den av honom tillämnade reservationen.
